U KHASI HYNDAI

La thoh da

U RASH MOHON ROY NONGRUM
MAWKHAR, SHILLONG.

16th. April, 1959.

LA SHON HA KHASI - JAINTIA PRESS,
MAWKHAR, SHILLONG.

Ka dor Shi Tyngka.

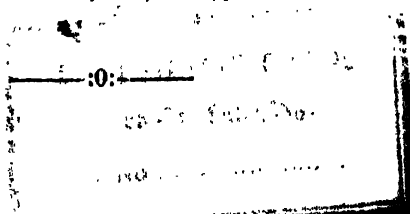
U KHASI HYNDAI

La thoh da

U RASH MOHON ROY NONGRUM
MAWKHAR, SHILLONG.

16th. April, 1959.

LA SHON HA KHASI - JAINTIA PRESS,
MAWKHAR, SHILLONG.

Index

KA JINGKYNTHOH

1. Katba la iohsngew na ki jingiathuh kiba mynbarim jong ngi ki Longshuwa Manshuwa ba U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh ha kaba nyngkong eh U la thaw U la buh Khad Hynriew Skum Khad Hynriew Trep ia ki symbai bynriew. Ki khun khasi ki dem ong ia kata ka ktien ba ngi dei ki Khad Hynriew Skum Khad Hynriew Trep. Ki Khyndai ki hynmen jong ngi ki sah ha jrong ha ka jingshai. Ki Hynñiew ha Tbian ki sah ha ka jingdum ka jingbieit badap da ka jingbishni ka jingpihuiñ. Ngi dei ki Hynñiew ha tbian.

2. Katba la iohsngew na ki jingiathuh kiba mynbarim ki Riewtymmen jong ngi ba ha ka por ba ka Hok ka dang synshar ia ka Jrong bad ka Tbian, ha kata ka por baroh kiei kiei ki dang kren briew, naduh ki mrad ki mreng, ki sim ki doh, ki maw ki dieng, ki phlang ki kynbat, ki ñiut ki ñier baroh ki dang kren briew. Ka jingpihuiñ, ka jingbishni, ka jingsniew kam don.

3. Ha kata ka por ki symbai bynriew baroh ki dang neh ha ka Hok. Ki Khyndai ha Jrong bad ki Hynñiew ha Tbian ruh ki dang long kawei, ka jingiaieit bad ka jingjemnud ki dang long kynjai hapdeng ki Khyndai bad ki Hynñiew. Ki ia leit kai sha Jrong bad ki ia wan kai sha Tbian. Ka jingbishni ka jingpihuiñ hapdeng ki Khyndai bad ki Hynñiew kam don. Kumta kiei kiei baroh ki dap tang ha ka jingsuk jingbha suda.

4. Katba la iohsngew na ki jingiathuh jong ki Riewtymmen ki Longshuwa Manshuwa ki ong ba ki Khyndai ha Jrong bad ki Hynñiew ha Tbian ki ia kiew ki ia hiar na ka Diengiei kaba la long

halor u lum Diengiei. Haba ki Khyndai ha Jrong ki la iohi bad shem hadien hadien ba ki Hynñiew ha Tbian ki la don ka jingbishni bad jingpihuiñ, naduh kata ki Khyndai ki la pep noh ban wan sha tbian. Hadien hadien ki Hynñiew ha tbian ki la pam pyndkut noh ia ka Diengiei bad naduh nangta, ki Hynñiew ha tbian ki la sah ha ka jingdum. Ka jingpihuiñ bad jingbishni ka la nang rben ha ki mynsiem jong ki Hynñiew ha tbian.

5. U Khasi Hyndai u ong ba ki Khyndai ha Jrong dei ki hynmen bad ki Hynñiew ha tbian dei ki para. Baroh ngi dei ki Hynñiew ha tbian.

6. U Khasi Hyndai u ong ba U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh, U la thaw ia ngi ki symbai bynriew halor snieh I Mei Ramew tang da ka ktien bad ma ngi baroh ngi la long. Ym dei satia ba U la thaw ia ngi da ka tiar ei ei. Katba U ong U Pa Blei Kynrad, kaei kaei baroh ka shu long. U la buh ia ngi ki symbai bynriew ban tip la ki kur ki kur para ba ia mih na la ka kmie ka kiaw kaba nyngkong eh. Kumta ngi dei baroh ban tip ba ngi ia dei shikur para ba ia mih na la ka kmie ka kiaw kaba nyngkong. Lait na ki kur baroh ki dei ki kha ki man.

7. Katba la iohsngew na ka jingiathuh jong ki Riewtymmen, ba ka jingthung Syiem jingbuh Syiem ha Ri Khasi Ri Pnar kam pat don. Ki jait baheh ki jait bakhraw ki long ki nongsynshar ha kane ka Ri jong ngi.

8. Hadien hadien haba la bun eh ki kam bad ki jait baheh ki jait bakhraw ruh kim kham lait por

ban ia lum Durbar bad ia long Durbar namar ba ki long ki nongpynbeit bad ki nongkit ia ki kam baroh.

9. Ynda hadien ki la ia lum da ka Durbar hapdeng ki para jait bakhraw bad ki khun ki hajar baroh ki la pyrkhat badei ban da thung noh da u Syiem. Kumta ki la ia wad lad ban shem jait syiem.

10. U jait baheh jait bakhraw um treh ban long Syiem, namar badei ka kam Syiem kaba dei ban shimti ia ka Nar ka Bili, ia u sai khum u saiteh, ban shimti ia ka kamai ka kajih ka jong u ĩapduh u ĩaptan, ban shimti ia ka tangon ka lymban, ban ai saja ia u dakait u runar, u nongtuh u nongshohnoh.

11. Tang kata ka jait Syiem bad tang u Syiem kiba lah ban leh ban shimti ia kine ki kam.

12. U jait baheh jait bakhraw um treh ban shimti ia ka tangon ka lymban lane ia kiwei ki kam, ban leit lam sha la ĩng Kur lane sha ĩng ki khun. Ia kine ki kam dei ban aiti tang ha u Syiem lane ha ka jait Syiem.

13. Ki jait baheh jait bakhraw ki dem wad lad tang da kumno ban shem jait Syiem bad ban thung Syiem.

14. Ki jait baheh jait bakhraw ki dem mane, dem duwai ha U Pa Blei Trai Kynrad ban leh da kumno tang ban suk ban bha ki khun ki hajar ka Hima baroh kawei. La ha ka rep ka riang ne ha ka khaĩi ka pateng.

15. U Khasi Hyndai u ong ia uno uno u briew uba nang uba stad ha kino kino ki kam ki jam, kum ia uta u briew u shu ong ba uta uba la ioh hi la ka sap na U Pa Blei Trai Kynrad ban long kumta, te u la long ruh tang kumta hi, um lah ban long palat na ka sam bynta buh bynta ka jong U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh.

16. Naduh mynhyndai ka ktien ha Ri Khasi ka la don ba ynda haba ka pap ka la roi bad ka la phriang sawdong bad haba la kynih ka iar kynthei, ka pyrthei hangta kan sawai. Ka pyrthei te ka long kumba ka ju long, tang u symbai bynriew te un nang duna. Ka pap kan nang khraw bad ka pap kan nang kyrang.

(a) Haba ka kynthei kan said thma ha Durbar, hangta ka pyrthei kan sa wai. Hangne ruh ka mut kumjuh hi. Ka pap kan nang khraw, ka pap kan nang kyrang.

(b) Ha ban da lynñiar ka maw, ha ban da lynñiar ka dieng, ha ban da lynñiar ka ñiut ha ban da lynñiar ka ñier, hangta ka pyrthei kan sa wai.

(k) Haba ka tip-kur tip-kha, ka kheiñ-kur kheiñ-kha kam don shuh, ka tip-sang tip-ma kam don shuh, baroh ki la kylla kum ka laiphew sieh, hangta ka pyrthei kan sa wai noh.

(d) Haba ka iaid hok, ka im hok, ka leh hok kam don shuh, haba u Syiem uba heh uba khraw um iaid um leh hok shuh, hangta ka pyrthei kan sa wai noh.

(e) Ki Riewtymmen kiba mynbarim ki sneng ba ym dei ban leh beiñ ia kiba duk barit bor, naba ka long kaba sniew eh. Kumba ong ki Riewtymmen ka nongkylliang ka ju wan jia. Haba leh bha ia kiwei shem babbha hadien. Haba leh sniew ia kiwei shem ba sniew ha lade, namar ba ka kput ka nongkylliang ka ju wan phai kylla ha ka khmat jong phi, lane ha ki khun jong phi, lane ha ki ksiew jong phi kan nym pep. U Pa Blei Trai Kynrad U nang iohi U nangiohsngew kyndiang ia kiba ngi leh ngi kren ma ngi. Ym don ba lah ban buh rieh na U.

(g) U Khasi Hyndai u da sneng ba haba phi leit sha ki jingialang paidbah, phin da kylli ba ki dei ki jait aiu bad ki dei ki khun ki ksiew jong no? Namar ba ioh dei da ki Kur, ki Kmie-kha ne ki para ba iadei Sohpet kha, dei ban da sumar biang biang ia ka ktien ka thyllieid hapdeng ki kur ki kha ba kaba sang ban kren khlem akor kum ha kita ki kam. Ki da tieng ba ioh poi ha ka sang ka ma. U Khasi Hyndai u iai pynkynmaw ban da tip la ki kur ki kha ban da kylli haba ia shem hangno hangno.

(ng) Naduh mynhyndai ki Khasi ki kwah eh ban tip ia ki jingiathuh kiba mynbarim ki Riewtymmen shaphang ki briew kiba iaid hok, im hok, bad kiba dap da ka jingshisha ha ka mynsiem jong ki, wat lada ki shem bad ki poi ha ki jingshitom bad ki jingjynjar kiba khraw katno katno ruh, ia la ka hok bad ka jingshisha kaba

ki don ha ka mynsiem jong ki, da lei lei ruh kim pynbyrsieh bad pynjyrsieh da ki kam sniew bad ki jingmut sniew, namar ba ki Khasi ki long kiba skhem shibun eh ha ka mynsiem ba U Blei Trai Kynrad U Nongthaw U long Uba kyrkhu bad isynei ia kiba hok ba iaid hok bad im hok. Ki Khasi ki long ki briew kiba shaniah tang ha U Blei Trai Kynrad bad ki ju ong ba ka bainong bad ka nongkylliang kam pep iano iano ruh lane lano lano ruh kat kumba ngi leh bad ngi long ha la ka jingim la jong, kumta ka nongkylliang ruh ka wan urlong.

17. Ai ba kan long katba ka long, tang ka kheiñ-kur ka kheiñ-kha, ka tip-kur ka tip-kha kan sah junom la junom ha Ri Khasi Ri Pnar.

18. Ban thang ia ka met iap ban nym tep hapoh thliew, tang hangta ka Hok ka neh ka sah, tang u briew kciñ uba tip ban pyndonkam ia ka ding, ka ksuid bad ka mrad kim tip ban pyndonkam ia ka ding, da ka ding ngi shet ia ki jingbam baroh. Te ynda ngi iap ruh, ngin pynkhuid da ka ding ha ban da man dpei. Kine ki hukum kiba mih na U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw. Wat khar shyieng, shu iehnoh hangto.

19. Naduh mynhyndai ki Khasi ki mane ki duwai ki pan map la ki tam ki palat la ki duna ki pyngkat la ki ryngkang ki ryngkoh na U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw.

U Rash Mohon Roy Nongrum.
Mawkhar, Shillong.

Mawkhar Shillong,
The 16th. April, 1959.

U KHASI HYNDAI

20. U Khasi Hyndai u long uba bat tang ia ka Hok. U da ong ruh ba kaba kor tam eh 'dei tang 'ka Hok ha ngi ki symbai bynriew. U Khasi Hyndai u da lum da ka Durbar lada don kano kano ka kam, lada dei ha ki kam kur/ kam kha, lane ha ki kam shnong kam thaw. Lano lano lane mynno mynno ruh u Khasi Hyndai um ju leh ia kaei kaei khlem da ia mynjur lang ha ka Durbar pyllun ka jong u para kur u para kha lane u para shnong u para thaw ba ia shong ryngkat ha ka muluk ha ka jaka.

21. U Khasi Hyndai u iai ong bad u dem ong ba ha ka Durbar, U Pa Blei hi ruh U don ryngkat bad U iohi ruh ba u symbai bynriew u ia kren ia ka 'tien hok 'tien shisha bad ba u iai la pyni ia ka kam hok kam shisha. Namar kiba hyndai ki khasi lada kynthei ne shynrang ki long kiba hok bad leh hok, kumta ki koit ki khlain bad ki im tymmen ruh.

22. Kaba shisha ba ki khun khasi khun khara kim don jingthoh ei ei kum kiwei ki jait bynriew, ka ban iathuh shaphang ki jinglong kiba hyndai eh, hynrei ki la iohsngew pateng la pateng na ki jingiathuh ki Riewtymmen, bad la ialeh ruh katba lah synei ban nanglum ia kiei kiei kiba shisha kiba la don ha ka Ri jong ngi. Ka tip-kur tip-kha, ka khein-kur khein-kha te ka la don naduh mynhyndai ha kane ka Ri Khasi Ri Jaintia jong ngi.

23. Mynhyndai wat da ki Syiem jong ngi ruh kim ju leh ne kren ei ei shaphang ki kam ki jam khlem da ka jingmynjur ka Durbar, ki Syiem mynhyndai ki long kiba hok bad kiba iaid hok

ha ka jingim jong ki, ki da sngew ruh ha lade ba ki long ki shakri jong ki khun ki hajar ka Hima. Ki Syiem ki da sngewsih ban iohsngew ba ki khun ki hajar ki shem shitom. Barobor ki Syiem bad la ki jait baheh bakhraw ki lum da ka Durbar ha kaba ki khun ki hajar kin ioh ban ia kren ia pyni lem da ka ktien kaba bha kaba jemnud, ki ia kren ruh khnang ban biang ka shong ka sah ban suk ban bha ki khun ki hajar ha ki kam ei ei baroh. Hapdeng ka Durbar baroh ki ia ioh lad ban ia kren ban ia pyni ia kaba dei kaba shongnia. Ki ia kren tang da ki jingjemnud jai jai.

24. Ki da ong ruh artat weí haba la ia wan ha Durbar, ngi dei ban ia wan tang da ki mynsiem kiba sngur kiba khuid, ba ha ka Durbar U Pa Blei Trai Kynrad hi ruh U don ryngkat. Ka ktien kaba hok kaba shisha kaba tam ha kiei kiei baroh.

25. U Syiem bad ki jait baheh bakhraw ki long kiba pyrkhat bad ba im sngi ban leh da kumno tang ban bha ban biang ki kam baroh ha ka Hima jong ki, ki da iai mane, iai duwai, ki da iai kyrpad ha U Pa Blei Trai Kynrad, U Nongthaw, U Nongbuh ba Un nang aibor ailad ban ia koit ia shait ban ia khlaiñ ha ki met ki mynsiem.

26. U Khasi Hyndai uba ieit ba bat ba snoh kyndong ia ka kheiñ-kur kheiñ-kha, um ju leh kano kano ka kam ka ban thaw jot thaw pynjyrsieh ha ki kur ha ki kha. Ka Longkur ka Longkha ka biang tang ha kaba hok kaba sngur.

27. Na ka Mei Iawbei hok u Pa thawlang hok ba

diangti na ka Hukum Blei ba mih ka long bteng ba hiar ka long bteng haduh mynta, ba mih ka nam Ïawbei ba mih ka nam Thawlang ba mih ka nam Mei ba mih ka nam Pa haduh mynta ha man la ki kur ki jait. Kano kano kaba sang ka bym bit, kum ia kata kim ju leh kim ju kren bad ki kiar. Kano kano kaba kiba mynhyndai ki Longshuwa ki la khang ki la mana bym bit ban leh, wei la leh pyrshah leh khyllah ia kita, hadien ka jia bad shem shitom, lada ha ki para ki pyrsa lane ha ki khun ki ksiew lane ha ki longdien.

28. Ki Mei Ïawbei Pa Thawlang katno ba ki nguh ki dem bad ki duwai ha ki pohjat U Pa Blei Trai Kynrad bad miet bad sngi na ka bynta ban bha ban koit ban khlaiñ ki khun ki ksiew jong ki.

20. Ka thaw jot u Kpa lane ba jot ka longkha ka long bunsien, haba la iap noh ka Kmie, u kpa u wallam tnga ha ing ki khun, bad ki khun lada ki shong ha kata ka ïng, bad ki thang ia u kpa ynda u iap ha ïng, kata ka long kaba sang ka bym bit, namar ba u la wan thaw jot u kpa ha ïng ki khun. Ka mut ba u kpa u la klim bad namarkata ka la kiew ka byrsieh ha ïng ki khun. Ka jot longkha kaba sniew eh ha ki khun Khasi. Ym don lad ban iada haba la thaw jot u kpa ha ïng ki khun.

30. Ym don lad ei ei ban ioh jingmap na U Pa Blei da ka jingkñia. Ka long kaba nang thaw jot nang pynsniew shuh shuh da ka jingkñia.

31. Ka long tang ban kynriah noh hawei ha ka jaka kaba khuid, ha ka jaka ban nym don jingbyrsieh ei ei ruh.

32. Ka rem Ïawbei ka rem Thawlang ka long kaba khraw eh ka shitom ha ki khun ki ksiew. Kane ka paw shai ba ka mynsiem ka long kaba im, ka iap tang ka met, ka mynsiem te ka im.

33. Ban da ioh map la ki kam sniew, ba ngi leh tang da kaba kñia, kata te kynja uba riewspah, u lah ban kñia katno katno ruh, namar ba un ioh map la ki kam pap kiba sniew ba u la leh tang da kaba kñia, kata te uba duk uba pli u bym lah ban kñia, te kata u la duh lad la kut lad noh.

34. Ka jingkñia kam lah ban leh ei ei ia ka kam hok kam pap ha khmat U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh, kumba ngi leh bad ngi long, ka nongkylliang ruh kumta hi ka wan urlong.

35. Haba la iap noh ka tnga, u kpa u leit shong noh sha ïng ki kur, hynrei haba u kpa u ieit u isynei ia la ki khun ba ki dang rit bad bym don ba sumar, kumta u kpa u shong noh syndon bad la ki khun. U shong tymmen bad la ki khun haduh ban da iap. Kumta ki khun ki thang bha la u kpa. Ki khun ruh ki shem bha ba ki sumar bad thang don burom la u kpa.

36. Ka jingiaid hok ka jingleh hok ki long kiba kordor tam eh ha ka jingim ki symbai bynriew. Ki Khasi ki khot Theisotti lane Sotti-bád ha ka ktien Khasi ia kata ka briew kaba ioh tang u-wei u tnga bad iap ruh tang bad la u tnga, bad ba ka long ruh kaba hok kaba jemnud. Kam ju kren ki ktien kiba pynmong iano iano lane kam ju leh kano kano ka kam ka ban pynsngewsih iano iano ruh.

RI KHASI

37. Naduh mynhyndai u Riewhok Sohpet bneng u la don. Kiba mynhyndai ki la ioh baroh ki jinghikai ki jingsneng ba la kren da ka Rngiew U Blei Trai Kynrad U Nongthaw lyngba u Riewhok Sohpet bneng. Ka hok ka synshar naduh mynnyngkong. U Blei U Trai Kynrad Uba tyngshaiñ saw shah ia ka jingtyngshaiñ ka Mei 'Ngi. U Blei U long U Nongthaw ia ki symbai bynriew. U la thaw ia ki mrad ban bam doh ma ngi. Ka mrad kam shym thaw ei ei.

38. Naduh mynhyndai kiba mynbarim ki Riew-tymmen jong ngi ki la iathuh ba ki Hynñiew Ryngkew blei ki la don halor snieh ka Mei Syiem Ramew. Kine ki Hynñiew Ryngkew blei kiba la buh hi da U Pa Blei Trai Kynrad naduh mynnyngkong. Ym ju don jingkñia ei ei ha ki. Ma ngi ki symbai bynriew ki Hynñiew ha tbian ngi shu duwai ngi shu kyrpad ba kin iarap kin sumar ia ngi haba ngi don ha ka jingshitom tang da ka ktien kaba khuid.

Ki kyrteng jong ki Hynñiew Ryngkew blei dei kine ba la thoh harum :—

1. U Shillong ba khot kyrteng u Koitter Maharaja, u Ktangum, u Pamphud, bad uba don hynriew lak buit.

2. U Kyllang u Syiem Lyer.

3. U Symper u para u Kyllang.

4. U Lawsuidnoh ba khot kyrteng u Mindralal Maharaja uba iarap ia ngi haba ngi shem shitom.

5. U Mahadem ba khot ia u lum Mangkashang uba hikai ban thung ban sien syntiew sngewbha rukom rukom. U long uba jrong tam ha ka pyrthei. Uba don 30,500 (laiphew hajar san spah phut) ka jingjrong la iathuh da u Mindralal Maharaja uba shong hangta.

6. U Biskurom uba hikai ban thaw ban saiñ nar ban prat ban puh da ki tiar nar.

7. U Sarmoh uba hikai ha ka put ka tem kum ha kine :—

(a) Ka Tangmuri, Ka Besli, Ka Sharati bad kiwei kiwei ki jingput.

(b) Ka Ksing, Nakra, padiah, Duitara bad kiwei kiwei ki jingtem.

Naduh mynhyndai ki khot ka Ri Khasi ka Ri pdeng pyrthei. Ka Ri ba don ki saw por saw somoi baroh shi snem.

Ri Khasi ka Ri Kheiñ-kur Kheiñ-kha.
Ri Khasi ka Ri Tip-kur Tip-kha.
Ri Khasi ba burom la ki Mei-kha Ñia-kha.
Ri Khasi ba burom la u Sohpet kha.

Ha Seng Khasi ka jingrwai ka la don kaba ong.

Jyllun lymphuiñ ko Ri shong pdeng pyrthei,
To ia thir ia khiar ba dei bad bym dei,
Ban tang sah ka hok shynrang bad kynthei,
Ban sah pyrto kyrkhu h'u briew h'U Blei.

Ki Khasi kiba tip la ka nguh ka dem ka duwai ka kyrpad tang ha U Blei U Trai Kynrad U Nongthaw.

Ki Khasi ki kheiñ sang ban thaw dur ia U Blei Trai Kynrad Uba dap lut Uba iohi lut baroh sawdong bad Jrong bad Tbian ha kano kano ka jaka ba ngi don ba ngi leh.

Ki Khasi ki ong ba tang ka Hok kaba tam ha hane ka pyrthei.

Ki ieit tang ia ka Hok. Ki Khasi kim ju mane ia u para nongshah thaw ia u briew ne u maw ka dieng.

Ki Khasi syntiew ksiar jong ngi ba tip hok tip sot naduh mynhyndai kulong kumah.

Tang ka hok kan leit ryngkat bad ka mynsiem ha khmat U Blei Trai Kynrad.

KA SNGI JER KYRTENG

39. Ha ka sngi jer kyrteng ia i khunlung dei ban dung kpu la dang step bad thaw ryntieh bad khnam lai tylli ia i khun shynrang. Ka wait ia i khun kynthei. Da dung lwet bha ia u kpu bad buh ha u prah.

40. Ynda la biang baroh. Sa shim ia u kpu bad ka ryntieh ki khnam buh sha kadiang ha u prah ha madan. Buh ka lakait de ban ber kpu ha tbian, ia i khun kynthei te tang ka wait sha ka diang ha u prah.

41. U Nongjer kyrteng shong ha madan, phai khmat sha Mihngi. Shim ka dong shi mat shi pung ba la pyndap da ka um sngur um khuid, sa duwai de Ko Mei Hok ! Mei pyrthei ! Pa Blei Trai Kynrad ! Ko Nongthaw Nongbuh ! Ko ki Kompeni I Mei Hok ba shai suba bakhuid suba ba paw suba ha Ïng Mane Hok jong I Mei Hok ha Sohsynnam. Kumba phi la ai la kyrkhu ka nam long kynthei long shynrang ha ngi ki briew ; ngim long kum ki mrad ki mreng. Ma ngi ki briew ngi da iathuh ha phi une u kyrteng uta ne ka kyrteng kata bad sa pynbud kyrteng ar ngut ki synran, iwei sha ka tyrpeng kamon iwei sha ka tyrpeng kadiang ba kin da kin ker na ka ksuid na ka khrei na ka tyrut ka smer ba in koit ba in khlaiñ i khunlung.

42. Ka jingduwai ba la jer kyrteng mynta ka sngi ia ine i khunlung la buh kyrteng ita ita bad da duwai ba Ma phi I Mei Hok, I Mei Pyrthei, U Pa Blei Trai Kynrad ba phin kyrkhu phin

isynei ba in koit in shait in khlaiñ in eh in m tymmen im san ba in sumar la i Mei la i Pa ba in sumar la ki hynmen ki para, ki synran ruh kin synrap ryngkat ka bor iwei sha ka tyrpeng kamon iwei sha ka tyrpeng kadiang ba in koit in shait ine i khunlung. Da iathuh kyrteng bad ka jait de. Khuhok ! Khuhok ! Ko Mei Ïawbei hok Pa Thawlang hok ba diangti na ka Hukum Blei ba mih ka long bteng ba biang ka long bteng haduh mynta, ba biang ka nam Ïawbei ba biang ka nam Thawlang ba biang ka nam Mei ba biang ka nam Pa, nga duwai ha kjat jong phi ba phin sumar ba phin isynei ryngkat ma phi ki Mei Ïawbei Pa Thawlang hok ba in koit in shait ine i khunlung iba ngi jer kyrteng mynta bad ki synran ryngkat iwei sha kamon iwei sha kadiang. Da iathuh kyrteng bad ka jait de.

I Kpa in da sip lai wat ia u kpu na u prah, nangta sa buh ia ka ryntieh ki khnam sha jrong sha Mihngi. Kumjuh ruh ia ka wait da buh sha jrong sha Mihngi.

Sa thoh da u kpu jer ba la khleh um na ka jat kadiang ia i khunlung bad da duwai ba in koit in khlaiñ bha i khunlung kumba la lah jer uta ne kata ryngkat ki synran kin ia sumar ryngkat. Da ong kyrteng bad ka jait de.

Nangta sa thoh da uta u kpu ha ka jat kadiang ka Kmie ka Ïawbei nongkha ban kyrkhu la i khun ba in koit in shait i khunlung.

Ia u Kpa ruh da thoh sha ka kjat kamon ba un kit bok ban koit ban khlaiñ i khunlung.

Sa thoh ia ki Kur sha kadiang ia ki Kha ki Man sha kamon da uta u kpu ba la khleh um.

Sa ia bam sa ia dih ka sha ka dud u kpu u skam katba don kum ka jingkmen jingsngewbha ba la dep ka jer ka thoh ba ioh briew ha la Ïng.

Ba buh lai kyrteng ha kaba jer kyrteng ia i khunlung namar ba man u briew ne ka briew ki don Khyndai rngiew. La kren da ka Rngiew U Pa Blei U Nongthaw ha Ïng Mane Hok ha Sohsynnam lyngba u Riewhok Sohpet bneng u Dormi Riewhok.

11

KA SOHRA

43. La don bun jait ki ktien ha kane ka Ri Khasi Ri Pnar jong ngi ba ngi ia kren hapdeng jong ngi bad ngim lah ban ia sngewthuh lut baroh ia ki ktien ba ki ia kren na kawei ka jaka ha kawei ka jaka.

44. Na ka bynta ka jingbha ka jingbit jong ngi, U Pa Blei Trai Kynrad, U Nongthaw, U Nongbuh, U la pynmih ia kawei ka kynthei briew kaba la iathuh kyrteng ialade **Ka Sohra.** Kata Ka **Sohra** ka la wan poi ha Ïew Mawshohdoh. Kane ka shnong Mawshohdoh kaba don shi mail artet na Sohrarim.

45. Kata Ka **Sohra** ka la kren tiak tiak, shliak shliak, ha ka sur ktien kaba jem jai jai. Ym don ba tip nangno ka wan poi hangta ha Shnong Mawshohdoh. Ka hikai ia ki briew baroh ban nang kren ia ka ktien Sohra. Ka riam ka beit ka kup ka sem ruh thabdiab kum ka nongsohra paka kaba mynta.

46. Baroh ki para ba ia shong hangta ha Mawshohdoh ki la ia sngewbha bad sngewtynnad ban ia bud bad ban ia kren ka ktien kum kata **Ka Sohra.**

Kata ka kynthei briew **Ka Sohra** ka la thaw la ka ïng ka sem bad ka la ker kper shaduh ki them ki phud wah ba leit hap haduh ka wah bah. Ka **Nongrim Sohra** ruh ka sah kyrteng haduh mynta.

Naduh kata ka por ia ka Wah bah baroh shilynter ruh ki la khot **Wah Sohra**. Kata ka kyrteng **Wah Sohra** ruh ka la neh la sah kyrteng haduh mynta.

47. Ki Sohra kiba la mih na Mawshohdoh mian pa mian ki la wan poi arsut pa arsut haduh ba kin da wan poi ha kane ka shnong Sohra kaba mynta, kaba dei Ka **Sohra Thymmai**. Ka Sohrarim te dei kaba la don la barim barim.

48. Ki Sohra kiba la mih na Mawshohdoh ki la nang pynroi pynroi ia ka ktien Sohra. Haduh mynta ia ka ktien Sohra ki khot ka ktien Khasi paka.

49. Ka ktien Sohra kaba hikai ban kren tang da ki ktien kiba don akor suda, lada ha ka ıaid ka ieng ka ktien ka thyllieid dei ban kren tang da ka Akor kaba bha.

50. Ka ktien Sohra ka hikai ban long kiba jemnud ha ka mynsiem ban nym long kiba bitar kiba khong khong.

Ka ktien Sohra ka hikai ban nym kren ka ktien kaba iwtung lano lano lane iano iano.

Ka ktien Sohra ka hikai ban tip ba ka Hok ka long kaba halor tam eh. Ka Hok ka jop ha kaba kut haba da iaineh ha ka Hok.

Ka ktien Sohra ka hikai ban mane ban nguh ngon ban dem khrup tang ha la U Blei U Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh ia lade.

Ka ktien Sohra ka hikai ban mane ban burom la ki Kmie ki Kpa ki nongpun ki nongkha, ki nongpynsan pynrangbah.

Ki Kmie ki Kpa ki long ki Mei Ïawbei Pa Thawlang.

51. Baroh kiba mynta ki iathoh ki ia pule ruh tang ha ka ktien Sohra. Ka ktien Sohra kan sa phriang kylleng baroh ka Ri Khasi Ri Pnar. Hangta ngin sa long tylli baroh kawei ka Ri Khasi Ri Pnar.

52. Ka **Sohra** ka shu jah noh haba ki briew ki la nang ban kren ia ka ktien Sohra. Ym don ba tip ba ka poi shano.

53. U Khasi Hyndai um ju don ka ngeit bieit, namar ba u tip ba tang U Pa Blei Trai Kynrad hi, U long U Nongthaw U Nongbuh. Marwei hi U la thaw ia ki symbai bynriew. Nalor nangta ki thang ia ka met iap, kim ju tep hapoh thliew ia kiba iap, kiba tip ban thang ia ka met iap ruh dei tang ki briew. Namarkata ki keuid ki tieng ki khaweit ia u Khasi Hyndai namar ba ka jingngeit bieit kam don ha uba hyndai u Khasi. U Khasi Hyndai u ong ba ka Hok ka long kaba kor tam bad kaba halor tam, namar ba uba hok um tieng iano iano ruh. U Khasi Hyndai u ong ba ka Hok ka jop ha kaba kut. Namarkata u Khasi Hyndai u ieng skhem táng ha ka Hok. U Khasi Hyndai uba ieit la ka Riti Khasi kaba neh ha ka Hok. U Khasi Hyndai uba kynshi uba isih eh ia ka Raibi kaba sniew eh.

U SNGAP JAIT DIENGDOH

54. La thoh hangne kat kum ka jingiohsngew na ki Riewtymmen jong ngi kiba na Sohra ba une U Sngap jait Diengdoh uba na Sohra u long u briew uba la ioh ka sap kaba phylla na U Pa Blei Trai Kynrad, une uba lah ruh ban sngewthuh bapah ka tyngab.

55. Ki paidbah ki la leit ban iathuh ha U Sngap jait Diengdoh ha Sohra na ka bynta ka jingjah briew da ka rngai napdeng ki para ba iaiaid ryngkat nalor ka jingkieng ka thwei U Ren. U Sngap jait Diengdoh u la sngew pangnud shai ha ka mynsiem ia ka jingiam ki para symbai bynriew ba ia shong halor snieh I Mei Ramew, u da ieng ban leit sha kata ka jaka kaba don ha Wah Sohra ba iaid na Sohrarim, Mawshohdoh haduh ban da poi ha ka jaka.

56. U Sngap jait Diengdoh u la shim tang da u khaw bad ka um ha ka tyndong u pyrta u duwai u da ong shi hajar nguh, nga nguh ngon nga dem khrup ha ki pohjat jong phi U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh, u da mudui ba u ksuid (u Ren) uba la pyniap pynduh bun ki mynsiem kynthei mynsiem shynrang tang da kaba shu kjit rngai na jingkieng ba pùn nalor ka thwei u Ren ha ka Wah Sohra ia kiba la thaw la buh maphi U Pa Blei Trai Kynrad. Ia une u ksuid dei ban pynduh noh.

57. U da pyrta u da duwai sa ha Ka Mei Syiem Ramew ba kan nym ri ban nym buh shuh kum ia une u ksuid uba la pynjah mynsiem pynduh

mynsiem ia ki symbai bynriew kiba la thaw la buh janai da U Pa Blei Trai Kynrad. Ba dei ban pyniap ban pynduh noh kum ia une u ksuid.

58. U da pyrta u da duwai sa ha Ka Mei Syiem-um ban nym shah kum ia une u ksuid ban shong ban sah hapoh ka thwei bah thwei rit, hapoh ka phud wah bah phud wah rit ban shong une u ksuid. Ba dei ban pyniap ban pynduh kum ia une u ksuid.

59. Ki paidbah ruh bad wait bad sum bad khnam bad ryntieh ki bud shaid shaid kat shaba iaid U Sngap jait Diengdoh.

60. U Sngap jait Diengdoh bad la ka jingduwai u kawang da u Khaw ban rngat ka wah ba tuid na artet, kata ka wah ka rngat khait, u da duwai bad u kawang da u Khaw ia ka wah ba tuid sha arsut, kata ruh ka rngat khait, u da duwai bad u kawang da u Khaw sa ia ka thwei ba shong uta u ksuid, ka thwei ka rngat khait, u ksuid u sah ha madan, te ki paidbah ki la kynrup bad pam bad siat da ki khnam ia uta u ksuid, ynda u la iap ki rah bak bak sha ryngkew shapoh khlaw. Ki sa thang da ka ding haduh ba un da kylla dpei phom.

61. U Sngap jait Diengdoh u sa pyrta u sa duwai ha ka Mei Syiem-um ba kumba la ioh pyniap la ioh pynduh ia u ksuid, te maphi ka Mei Syiem-um to iaid noh kumba phi ju iaid ha ka phud wah bah ka phud wah rit kat ka Hukum. Kumta de ka um ka sa tuid kumba ju long.

62. Ki kam babha ki kam ba hok ki jong U Sngap jait Diengdoh ki la sah halor snieh ka Mei Ramew. Ka jingsuk jong ki briew baroh ka sa neh ka sa biang haduh mynta.

63. Ki jingphylla kiba la don ha ka Ri Khasi Ri Jaintia jong ngi kiba ngim kham iohsngew ban don ha kiwei ki Ri halor snieh ka Mei Ramew.

64. Kiba mynshuwa kiba kham tip bha ia u Sngap jait Diengdoh kim shym buh jingthoh ei ei shaphang jong u. Ngi la leh ia kane katba ngi la iohsngew na ki Riewtymmen.

U RANG KA THEI JAIT KHONGSIT

65. U Khasi Hyndai u la iohsngew na ki Riewtymmen jong ngi kiba mynbarim ba ki la iathuh ba la don kawei ka Khlieng kaba heh kaba shong halor ki diengbah kiba jrong ha ka khlaw "Lawlieng" hapoh Lawshainai harum Umstew haneng Sohra, kata ka Khlieng ka rah ia ki khynnah ki khunlung kiba dang rit, ka rah shalor suiñ, ka pyniap ka bam doh ia ki khynnah ki khunlung kat ia kiba ka lah ban rah. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba kane ka Khlieng ka dei ka ksuid ne ka rakot.

66. Ka jingiam ka jinglynñiar ka jingkyang ki Kmie ki Kpa bad ki paidbah ka la long kaba khraw eh. Ka jingduwai ka jingpyrta ki paidbah ha U Pa Blei Trai Kynrad, U Nongthaw, U Nongbuh ba Un isynei ban pyllait ia ki na kane ka jingjynjar ki symbai bynriew.

67. Da ka jingkyrkhu bad jingisynei ka jong U Pa Blei Trai Kynrad u la wan mih uwei u rangbah briew kyrteng u Rang Ka Thei na Khadarshnong, ki ong ba u dei u jait Khongsit, u la wan poi ban pyniap ia kata ka Khlieng kaba la pyniap pynduh shibun ia ki mynsiem jong ki khynnah ki khunlung.

68. U Rang Ka Thei jait Khongsit u la nguh ngon u la dem khrup ha ki pohjat U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, bad da ka jingpyrta ka jingduwai ba U Pa Blei Trai Kynrad Un aibor Un iarap ryngkat, ba un lah ban pyniap ia kata

ka khlieng kaba la pyniap pynduh ia ki mynsiem jong ki khynnah ki khunlung ia kiba U la thaw janai da lade hi U Pa Blei Trai Kynrad.

69. U Rang Ka Thei u la ieng na shiliang ka riat na Mawrap, u la ap ban siat ia ka Khlieng hamar ba kan mih ban her. Hamar hangta ba u la pyrkhung ia ka ryntieh bad ba u la buh ia u 'nam pliang ha ka kyoh, hamar hangta kata ka Khlieng ka la sdang her, U Rang Ka Thei da uta u 'nam pliang ha uba u la pyrta u la duwai ha U Pa Blei artat, u tang shu pyllait thlup da uta u 'nam pliang dei ia ka Khlieng bad da pei syllut ia kata ka Khlieng bad u khnam u leit tynrah ia ka khlieh riat, kata ka khlieh riat ka kylla krem bad kylla Dam-um ka Wah kaba tuid na Umstew, ka dam noh hamar hangta, ka leit tuid shapoh riat kaba leit hap shapoh Wah-kaba.

70. Kata ka Khlieng ka la hap sha tbian, bad ki paidbah ki la rah bad la thang ia ka Khlieng haduh ban da kylla dpei phom. Ki khynnah ki khunlung ki sa iaid suk kynjai naduh ba la ioh pyniap ia kata ka Khlieng.

71. Kum ka dak ka jingjop jong ka Hok, bad da ka bor ka jingiarap ka jong U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh, ka khlieh riat ka la kylla krem bad kylla Dam-um naduh kata ka por haduh mynta.

72. Ki rangbah jong ngi kiba mynshuwa kiba la nang ka thoh ka pule kim shym buh jingthoh ei ei kum ia kine ki jingshisha kiba la don ha ka Ri Khasi jong ngi ban ia ioh pule ma ngi kiba hadien. Te katba lah synei ngi la ia lum na ki

ktien jong ki Riewtymmen jong ngi kiba la iathuh pateng la pateng ha ngi ia kiei kiei kiba la don naduh kiba mynshuwa.

73. Ka nam ka kyrteng kaba bha ka jong u Rang Ka Thei Khongsit ka la sah ha ka pyrthei.

U MAW NGUID BRIEW

74. Une u Maw nguid briew u don hajan ka Wah Umjaud kaba dei ka jaka harum ka shnong Mawbeh. Kino kino kiba iaid na Mawphlang ban leit sha Sohra kin iohi ia kine ki maw kiba don harud lynti.

75. Haba ka Hok ka dang synshar ha ka pyrthei, ki maw ki dieng ki phlang ki ñiut ki dang kren briew, ki mrad ki mreng, ki sim ki doh ki dang kren briew.

76. Hamar kata ka por, kawei ka kynthei ka la leit ban thiew kynbat thiew ñiut sha lyngkha, ka la ialam ia iwei i khun kynthei iba kham heh ban bah ia i para haba ka kmie ka leit ban thiew ñiut thiew kynbat ha lyngkha.

77. Ki la ia shongkai baroh shi kmie shi khun halor uwei u maw lyngkniap uba kham jlih bha bad kham khuid artat, te ka kmie ka la ai buiñ ia la i khunlung bad ka la iehnoh ia ki khun baroh arngut halor uta u maw. Ka kmie ka la bthah ia ka hynmen ban pyntian ja ia la i para haba i da iam. Te ka kmie ka la leit ban thiew kynbat sha lyngkha.

78. Ka hynmen ka la ialeh kai bad la i para halor uta u maw bad ka ai ja de artat ba ioh i thngan i para. Ynda katto katne ka la bah noh ia la i para ba in iohthiah, te ka hynmen ka la kynoi bad iaid artat ban iohthiah i khunlung. Ha kata ka por uta u maw u la sdang ban kem ia ki sla kjat jong kata ka hynmen, hynrei kata

ka hynmen ka nang tharai ba dam bit ki soh-khaw ja ha ka pohjat. Tang mar kumta, uta u maw u la nguid ia ki sla kjat jong ka hynmen, Waw ! kam lah shuh ban rah la ki kjat.

79. Katba ka nang kynoi ia la i para, uta u maw pat u nang nguid ia ki kjat baroh. Te kam lah shuh ban leh ei ei ruh, ka pyrta ia la ka kmie ban wan shim noh tang ia i khunlung, namar ba la nguid u maw ia ki kjat baroh arliang. Kata pat ka kmie ka la ong, to to khun, ngan sa wan kumne kumne. U maw u nang heh u nang heh katba u nang nguid ia ka hynmen.

80. Ha ka por ba wan poi ka kmie, uta u maw u la nguid ia ki kjat jong ita i khunlung, bad u maw ruh u nang heh bad nang jrong haduh ba ym lah ban kynjoh shuh da ei da ei ruh. U la nguid ia ka hynmen bad ia i para ba ka bah ha ka met. Ka hynmen la u la nguid u maw, ka shu kynoi hi ia la i para ba i iam aiñ shi aiñ, bad ka da ong ruh artat. 'En, En, ko hep, wat iam seh hep, wat iam seh hep, nga la khot nga la pyrta ia i Mei ban wan shim noh tang ia phi, namar ba la nguid u maw ia nga, hynrei i Mei i ianap i ia myntoi la ka thiew kynbat ha lyng-kha.'

81. Ynda wan poi ka kmie, ka la kyang ka la lynñiar bad ka la lympat ialade, kam lah leh ei ei ruh, u maw u la heh bad u la jrong ruh. Ka la kyang ka la pyrta ia u shnong u thaw baroh ban iarap, te bun ki paidbah ki la wan ia poi, u kur u kha, bad tymmen bad samla baroh bań iarap ban ioh ia kita ki khynnah, hynrei ym lah leh ei ei shuh, namar ba kita ki khynnah ki la

kylla maw, katba ki nang tied nang tangon da ki nar ki shalyngka ia u maw, uta u maw u byrngem pynban.

82. Katba la iohsngew na ki jingiathuh pateng jong ki Riewtymmen ki ong ba ka jingiam ita i khunlung bad ka jingkynoi kata ka hynmen ia la i para ka la neh bun sngi, kiba leit sngap kham najan ki iohsngew ia ka jingkynoi ka hynmen, bad ka jingiam jong ita i khunlung. U maw u la nguid phoiñ baroh, tang ki shympriah kti ki paw shabar. Ynda slem da slem ki kylla ñiut kylla dieng rit.

83. Nalor kata pat, u don uwei u maw uba na shiliang lum haba u iohi ia ka jingiam ka jinglynñiar ka kmie u kpa bad ki kur ki jait baroh, u la kynhoit lew, bad u la ong artat, "Lew ! Lew ! me leh beiñ ia ki symbai bynriew, ngan da iathuh ha u shnong u thaw baroh ba me leh beiñ ia ki symbai bynriew." Uta pat u maw nguid briew u ong "pha da kwah," hynrei uta u maw na shiliang lum u la ong, ngan da iathuh ha u shnong u thaw ba me leh beiñ ia ki symbai bynriew, hamar hangta uta u maw nguid briew u la siat shi suloi tham na ka khlieh bad uta pat uba nang kynhoit lew, u la siat shi suloi na ka kpoh. Haduh mynta ngi iohi ba ka khlieh uta u maw uba kynhoit lew ka la pei rynghung bad ka kpoh jong uta u maw nguid briew ka la pait lyngkrang.

84. Ki la iathuh ki Riewtymmen kiba mynbarim ba ka pap ka jingbishni ka la sdang ban roi ha ka pyrthei naduh kata ka por. Te kumta U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh U la

pynduh noh da kaba tangon da u tyrnem ban nym lah shuh ban ia sngewthuh ia ki ktien ba kren ki symbai bynriew. Naduh kata ki maw ki dieng ki mrad ki mreng ki sim ki dob, ki ñiut ki ñier kim lah shuh ban kren briew.

Ka pap naduh kata ka la roi halor snieh ka Mei Ramew. Ka Hok ka la nang rit.

KA LI DOHKHA

85. Ki la iathuh pateng la pateng ki Riewtymmen jong ngi ba uwei u briew uba la leit khwai dohkha na ka Thwei Umwi kaba don ha ka thaiñ Sutnga sha mihngi ka Ri Jaintia, u la ngat ka dohkha bad u la thep hapoh ka **Ruh** ia kata ka dohkha. Kata ka dohkha ruh ka la shu sah hapoh ka **Ruh**, namar ba uta u nongkhwai u dem klet ban ot ban bam, hynrei kam pyut kam iwtung satia.

86. Ha kawei ka sngi haba uta u nongkhwai dohkha u la leit sha la lyngkha bad sha la ki jingtrei jong u, ynda ha ka por janmiet u la wan phai sha la ïng bad u la shim la ki khiew ja khiew jyntah ban shet la ka ja ka jyntah kumba u ju leh, hynrei u la lyngngoh jlang halade, haba u shem ba la lah shet ja shet jyntah bad ba ki jingbam ki dang syaid ruh. U la pyrkhat halade ba dei ban shem mano ba la wan leh kumta ha ïng jong u.

87. Ha kawei ka sngi u la khreh kumjuh hi ban leit lyngkha kumba u ju leit barobor sha la ki jingtrei, hynrei um leit sha jngai bad u la ap na ka jaka ba kham pajih ba lah ban iohi ia la ka ïng.

88. Ha ka por noh phai sngi ba la dei ka por shet ja, kawei ka kynthei briew ka la mih na kata ka Dohkha, ka la sliew ding ha dpei, bad ka la sar ia ka ïng ka sem, ka la shim ia u khiew shet ja khiew shet jyntah ban shet ja shet jyntah. U la iohi ba la tdem ding ha ïng.

89. Hamar hangta uta u trai ïng u la rung bad la plie kynsan ia ka jingkhang, te kata ka briew ruh kam ioh por ban leh kumno kumno ruh, kam lah shuh ban leit phrung biang ha ka Dohkha, te ka la long briew noh bad ka la sah noh hangta. Te Ka Li Dohkha ka la ioh khun ioh ksiew kumba ia long lem ki para kynthei baroh.

90. Ki da iathuh ki Riewtymmen ba ki khun ki ksiew Ka Li Dohkha ki long ki jait Syiem ka Ri Jaintia. Ki don ruh kiba iathuh ba ki jait Syiemlieh ka Hima Nongkhlaw bad ki jait Syiem Nongshai ka Hima Nongpoh Khadar Lyngdoh ruh dei kiba mih na Ka Li Dohkha, ki ia dei shikur. Ki jait Thabah ruh ki dei kiba mih na Ka Li Dohkha.

91. Kane ka pynshai bha kdar ba ka kheiñ Kur sha ka liang ka Kmie ha ki Khasi ka long kaba hok kaba shisha, kaba da don ka Hukum naduh U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh, ia ngi ki symbai bynriew ban kheiñ kur kheiñ jait na ka liang ka Kmie. Ki khun ki ksiew Ka Li Dohkha ki ia dei shi kur para ba mih na kawei ka Kmie.

U SOH NIANGRIANG

92. Ka la don ka jïngiathuh ki Riewtymmen jong ngi bad naduh pateng la pateng ha Ri Khasi, ba uwei u briew u la buh ia U Soh Ñiangriang hapoh ka **Ruh** bad u la shu iehnoh ia uta u soh hapoh ka **Ruh**, ym don ba bam lane ba ot ia uta u soh. Uta u soh ruh um shym pyut ne sti satia.

93. Ha kawei ka sngi haba uta u briew u la leit sha lyngkha bad sha la ki kam shawei shawei. Ynda ha ka por janmiet haba u la wan phai sha la ïng, u la shim ia u khiew ja khiew jyntah ban shet ja shet jyntah kumba u ju leh. Hynrei u shem ba la lah shet ja shet jyntah bad ba ki jingbam ruh ki dang syaid bha.

94. Kane ka jingwan jia ha ïng jong u, ka la pynlyngngoh jlang ia uta u briew. U la pyrkhat ha lade ba dei ban shem ia ka jingshisha jong kane ka jingwan jia ha ïng.

95. Ha kawei ka sngi u la khreh ban leit lyngkha kumba u ju leh bad u da ap syntiat bha ban lap ia ka jingshisha kaba la wan jia ha ïng jong u.

96. Ynda ha ka por noh phai sngi ba la dei ka por shet ja, kawei ka kynthei briew ka la mih na u Soh Ñiangriang, ka la sliew ding ha dpei, ka tdem ding ruh ka la mih shabar, bad ka la sar ia ka ïng ka sem baroh sawdong. Ka la shim ia u khiew shet ja khiew shet jyntah ban sait ban khlieng.

97. Hamar kata ka por uta u trai ïng u la plie kynsan ia ka jingkhang bad u la rung ha ïng, bad kata ka briew kam lah shuh ban leit phrung biang ha u Soh Ñiangriang kumba ka la leh mynshuwa. Ka la kylla briew noh bad ka la ioh khun ioh ksiew kum ki para kynthei baroh. Naduh kata ki sa khot jait Nongtathiang kynja ia ki khun ki ksiew jong kata ka tymmen kiba mih na u Soh Ñiangriang. Ki jait Nongtathiang ki iadei shi kur para ba ia mih na kata ka tymmen. Kane ka pynshai pynshisha bha kdar ba ka kheiñ-kur ki Khasi sha ka liang ka kmie ka long kaba hok kaba shisha. Ka jingkheiñ kur ki Khasi na ka liang ka kmie kaba da don da ka Hukum naduh U Pa Blei U Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh ia ngi ki symbai bynriew.

Ki jait Nongtathiang ki dei ban da sumar bha ia kane ka jingkheiñ ba ki iadei shi kur para ba ia mih na kawei ka kmie.

JAIT PDAH KA SIEID NE JAIT JYRWA

98. Ki Riewtymmen jong ngi ki la iathuh pateng la pateng ba ki don ki briew kiba la iohi ba ka la don kawei ka briew kaba la mih na ka Lungsieid. Ka tang iohi briew ka phet bak ka jah noh namar ba ka leit rung hapoh ka Lungsieid. Ki la iathap ban ioh kem ia kata ka briew, hynrei kim lah satia ban ioh kem, namar ba ka leit rung noh hapoh ka Lungsieid hamar ba ki la thap ban kem ia ka.

99. Ki rangbah ki la pyrkhat bha da kumno ban ioh kem ia ka, ha kawei ka sngi ki la ia thap bha da kaba jar jar hi keiñ ba ka tang shu mih shabar, kin kem kin bat ia ka, ba kan nym ioh lad ban leit rung biang hapoh ka Lungsieid. Te kumta ki la ia beit bad ia ap bha jar jar baroh sawdong ka Lungsieid.

100. Ha kawei ka sngi haba ki la ia thap bha sor, hamar hangta kata ka kynthei briew ruh ka la mih na ka Lungsieid, tang kumta baroh sawdong ki la kynrup ban ioh kem ia ka bad mar kumta kam lah shuh ban leit rung hapoh ka Lungsieid. Ka la kylla briew noh kumba long ki para kynthei briew baroh.

101. Hadien hadien kata ka kynthei ka la ioh khun ioh ksiew, ia ki khun ki ksiew jong kata ka kynthei ki khot ki jait Pdah ka Sieid lane ki jait Jyrwa. Ki jait Pdah ka Sieid bad ki jait Jyrwa ki iadei shikur, namar ba kiba mih na kata ka tymmen. Kane ka pynshai bha kdar

ba ka kheiñ-kur ki Khasi na ka liang ka kmie ka long kaba hok kaba shisha bad kaba da don ka Hukum na U Pa Blei Trai Kynrad.

Ki jait Jyrwa bad ki jait Pdah ka Sieid ki iadei shikur para ba iamih na ka tymmen.

KA PAH SYNTIEW

102. Katba la iohsngew na ki Riewtymmen jong ngi pateng la pateng ba uwei u jait Mylliemngap uba na Nongkrem u la ioh kem ia kawei ka kynthei briew kaba la mih na ka krem Rangkyndur kaba don hajan Pamlakrai. Ki khun Khasi ki la tip ba kane ka kynthei briew ka tang shu iohi ia ki briew, ka phet bad ka leit rung hangta hapoh krem. U tei u jait Mylliemngap u la thap bun sngi ban ioh kem ioh bat ia kane ka kynthei briew, bad ha kaba khadduh u la lah tang da kaba khroh bad pah da ki syntiew kiba itynnad. U la ri la sumar ia kata ka briew kumba dei ban leh. Ki para ba heh ba khraw ki la thung **Lyngskor** ia uno uno uba mih khmat na ka jait Mylliemngap. U **Lyngskor** u dei ban long uba kham halor na ki para jait baheh baroh.

103. Naduh kata ka por kiba ha Nongkrem ki la ai kyrteng da ka Pah Syntiew ia kata ka briew Ynda ka la shong la sah katto katne kum ki para kynthei baroh, ka sa ioh khun ioh ksiew bad ki baheh bakhraw jong ka Hima ruh ki sa thung syiem ia u khun rangbah ka Pah Syntiew, bad naduh kata ka por ki khot u "Syiem Shillong" ia uno uno u long Syiem ha ka Hima. Tang ki khun ki ksiew ka Pah Syntiew ki long Syiem ha ka Hima u Syiem Shillong.

104. Ym da donkam ban da thoh shibun shaphang ka Pah Syntiew, namar ba bun ki la kham ia tip ia kane ka jingiathuh shaphang ka jinglong **U Syiem Shillong** bad ka **Syiem-Sad.**

105. U Syiem rangbah bad ka Syiem-Sad ki long kiba shong ha Ïng-Sad. Ka Syiem-Sad ha ka Hima u Syiem Shillong ka long kum ka Kiaw ngap. Ki jait baheh ki jait bakhraw baroh ki ieit ki burom ia ka Syiem-Sad. Ka Syiem-Sad kaba sumar ia ka Ïng-Sad bad u Syiem rangbah u iaid kumba ju don ka rukom naduh barim barim. Ki khun ki hajar ka Hima ki leit khublei ia ka Syiem-Sad hapoh ka Ïng-Sad.

106. Kane ka paw shai bha kdar ba ka kheiñ-kur ki Khasi sha ka liang ka Kmie ka long kaba hok kaba shisha bad kaba da don ka Hukum na U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh ia ngi ki symbai bynriew naduh kaba mynnyngkong ban kheiñ-kur na sha ka liang ka Kmie.

107. Ka pamblang u Syiem Shillong kaba long man ka snem kaba dei ia ka puja ba la khreh la pynbiang da ka Syiem-Sad ban leit puja ha Ïewduh. Ha ka por noh phai sngi, ka dah ka dong ki tiar ki tar, ka shad wait ka mastieh ka long ha kane ka sngi Ïewduh. Ynda la dep ka kñia syiar ka pamblang ha Ïewduh, u Syiem rangbah bad ki baheh bakhraw ki ia mastieh ha madan Ïewduh bad kiwei kiwei ki ia mastieh hadien. Ynda la dep ka pamblang bad ka mastieh, u Syiem rangbah ka Syiem-Sad bad la ki jait Syiem, ki paidbah ki la ia bud ia kiba shad wait, la ka tem nakra, put tangmuri bad ki nongsynran de la ka risa ka kynhoi bad ka siat suloi khlem sangeh haduh ban da poi ha khmat phyllaw Ïng-Sad. Ha ka Duwan ha phyllaw Ïng-Sad ki ia mastieh ki nongshad wait.

108. Ha ka sngi ba lah Ïewduh (Sngi Lyngka) ka long ka sngi shad kynthei ha kaba la dang step ka Syiem kynthei kaba dang samla ka shad noh kjat lai wat baroh sawdong ka nengpei ha Ïng-Sad bad ki rangbah jait Syiem ryngkat ki rangbah de ki ia shad lang sawdong ia ka nengpei pyllun sawdong tang ba pynkhih ia ki kjat ki shu ia snoh na ki panpoh. Ynda la dep ka shad noh kjat na Ïng-Sad, ka Syiem kynthei bad ki rangbah jait Syiem ryngkat ki paidbah ki wan shad sa ha Duwan phyllaw Ïng-Sad kumjuh hi kumba ki leh hapoh Ïng-Sad. Ynda mynsngi ki sa wan poi na kiwei kiwei ki shnong ban wan shad ha phyllaw Ïng-Sad.

109. Kano kano ka kynthei samla kaba la leit shad ha Duwan ha phyllaw Ïng-Sad kam bit ban leit shad tang ar wat. Da lei lei ka dei ban shong samla, ba ka dei ban shad haduh lai wat. Kano kano ka kynthei samla kaba la ioh ban shad shi wat, kam bit shuh ban leit shad ar wat, namar ba ioh kam lah ban shong samla haduh ban da dap lai wat. Kane ka jingmaham ka la don naduh ba la mih ka puja pamblang u Syiem Shillong. Baroh kiba hadien habud ki dei ban kham sumar ia kine ki jingmaham ki Riewtymmen. Kino kino kiba leh pyrshah ia kane, ki poi ha ki jingshitom kiba bun jait.

110. Ki shim Nongkñia ha ka puja u Syiem Shillong na ka jait Rumnong. Ki ong ba naduh hyndai ki khot "U Sohblei" ia u Nongkñia ha ka puja u Syiem Shillong. Ki khot Sohblei ia uta u Nongkñia uba mih na ka jait Rumnong. Ki para jait baheh bakhraw ki la

jied na ka jait Rumnong. Uta u Sohblei u dei u briew uba bha uba jai jai bad uba jemnud. Namar ba kum uta u briew u long uba bit ban duwai kyrpad ban nguh dem ha ki pohjat U Pa Blei Trai Kynrad ban bha ban im suk u Syiem, ka Syiem-Sad bad ka jait Syiem bad ki khun ki hajar ka Hima baroh.

KI SIM LYNGWAR KU SANG KHYNDEW

111. Ki Riewtymmen jong ngi ki la iathuh ba mynhyndai ka la don kawei ka briew kaba la ioh arngut ki khun kynthei na u tnga uba nyngkong, haba u tnga u la iap noh, te kita ki khun kynthei baroh arngut ki la ia shong lang bad la ka Kmie.

112. Haba kita ki khun kynthei baroh arngut ki la kham san, ka Kmie jong ki ka la ioh Kpa nah noh, bad uta u Kpa nah u leh toh met bad u isih ia kita ki khun ruit.

113. Ka Kmie jong kita ki khun kynthei pat ka kham ieit ia u Kpa nah ban ia la ki khun kynthei. Ka Kmie jong ki ruh ka kham iarap pynban ia u Kpa nah bad ka mai ka tim ia kita ki khun kynthei baroh arngut.

114. Ha ka bam ka dih ruh, uta u Kpa nah u phah ai da ki shiah dohkha ia kita ki khun ruit, namar ba u Kpa nah u isih ia ki khun ruit. Kita ki khynnah baroh arngut shipara ki ia iam ki ia bynñiaw ia la ki jingshem shitom jong ki, namar ba da ka Kmie jong ki ruh ka leh tang katba ong u Kpa nah. Ki shu ia iam bad duwai tang ha U Pa Blei Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh ban pyllait ia ki na ka shitom bad ka jingjynjar kaba kat kane.

115. Ha kawei ka sngi namar ba ki la shitom eh, ki la ia beit kawei ka jingmut baroh

arngut shipara ba kin thung noh da ki sner syiar ialade bad kin her noh soit sha suiñ bneng bad ban leit shong noh shapoh khlaw. Te ka jingrai jong ki baroh arngut shipara ka la neh skhem ha ki mynsiem jong ki. Namar balei ka la long haduh katta, ka daw ka long ba da ka Kmie jong ki, ka la leh beiñ eh ia la ki khun, bad ka da kham ieit ia uta u Kpa nah ban ia la ki khun.

116. Ha kawei ka sngi haba ki dang ia dung kha ha phyllaw ïng baroh arngut shipara, bad ki syiar ruh ki la ia wan ban puh khaw ha phyllaw, baroh shipara ki la kem ia ki syiar bad ki la phut sner na ki syiar, haba ki ia phut sner na ki syiar, te ki syiar ki lynñiar klob, klob, te ka Kmie napoh ïng ka dumok ka mai, 'balei ba pha ia shoh ia pduh than ia ki syiar?' kita ki khynnah pat ki la jubab, 'Em. phi Mei, namar ba ngi beh ia ki syiar ba ki wan puh khaw.'

117. Kita ki khynnah kynthei baroh shipara ki la ia dung khaw bad ia peh khaw ha phyllaw ïng, ki syiar ruh ki la wan ban puh khaw, ki ia kem ia ki syiar bad ki la ia phut sner na ki syiar. Ki syiar ki lynñiar klob klob, namar ba ki ia phut sner. Ka Kmie pat napoh ïng ka dem ong, 'balei ba pha da pduh than eh ia ki syiar?' kita ki khynnah kynthei baroh shipara ki la jubab, 'Em phi Mei, ngi beh ia ki syiar ba ki wan puh khaw.' Kine ki khynnah kynthei baroh arngut shipara ki la lum bun ki sner syiar bad ynda ha ka por janmiet, ki la thung ialade da ki sner syiar.

118. Baroh arngut shipara ki la her bak sha suiñ bneng bad ki la leit ia dem halor dieng shapoh khlaw. Ki da ong artat, yngku, yngku, yngku, yngkaw, ngim lah ban wan hiar shuh sha khyndew, te ka Kmie ka la lyngngoh bad ka jingiam jinglynñiar artat. Ka la khot ka la pyrta bad ka kjor ka khroh ia ki khun, hynrei ki la jubab.

119. 'Ko Mei Kynrad jong ngi ! ngi la ioh la biang ki jingleh than ki jingleh tohmet jong phi, ngi la im tang da kaba bam da ki shiah dohkha.' Ki shu ong baroh shipara yngku, yngku, yngku, yngkaw, ngim lah shuh ban wan hiar sha khyndew.

120. Ki paidbah baroh ha shnong ha thaw ki la lyngngoh ia kata ka jingjia. Ym don mano mano ki ban tip bad ym don ban batai ia ka bor ka jingleh U Pa Blei Trai Kynrad, U Nongthaw, U Nongbuh ia ngi ki symbai bynriew halor snieh I Mei Ramew. Kiei kiei baroh ki jingleh jong U, ki dap tang da ki jingphylla suda. To ngeit ne to wat ngeit ia kine ki jingjia, tang ka ktien te ka la don bad ka la neh ha Ri Khasi.

121. Naduh nangta ka ktien "Lyngwar Ku Sang Khyndew" ka neh ha Ri Khasi. Bun na ki Khasi kim kham nud ban bam doh ia ki sim Lyngwar Ku, ki ong ba dei ka doh briew. Kito ki sim kiba pah yngku, yngku, yngku, yngkaw, ki dei ki Lyngwar Ku Sang Khyndew.

122. Ki jingjia bad ki jinglong ha Ri Khasi

jong ngi kiba dap tang da kiba phylla suda. Kaba shisha keiñ ba ka Ri Khasi jong ngi ka long kaba rit, hynrei kiei kiei kiba la jia kiba ladon ha kane ka Ri jong ngi ki iathuh shai bha kdar ba ka bor bad ka jingpyniaid U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw ki long baroh kiba phyila. Tip ei keiñ, hawei hawei ruh ki ia don ne kim iadon kum kine kiba la don ha Ri Khasi.

123. Ka Kmie ka dei ban shu sumar tang la ki khun kiba ka la ioh na u tnga uba la iap noh, ka dei ban duwai tang ha U Pa Blei Trai Kynrad ban iarap ban ai bor ia ka ban pynbiang ia ka bad ki khun ha kiei kiei baroh.

Ka jingisynei ka jong U Pa Blei ka long kaba halor tam eh.

U MAW UBA DON HAPDENG WAH PAMSOHMEN HA SOHRA

124. Ka la don ka jingiathuh ki Riewtymmen jong ngi bad ki la don ruh de kiba la iohi da la ki khmat, ba ha kawei ka sngi haba u slap u la hap jur eh ha Sohra bad ka umsaw ruh ka la shlei miar ia ki jaka baroh, ha kata ka por ka umsaw ka la rah bak ia uta u maw na ka jaka ba u don shaduh rum kumba 100 phut tam ne duna. Haba ki la iohsngew ia ka khubor na ki briew ha Mawkisyiem kiba wan na Sohra ba ka umsaw ka la kit ia u maw uba don ha Mawsiang Pamsohmen.

125. Kane ka jingiohsngew ka la pynlyngngoh jlang ha ki briew kiba shong ha Mawkisyiem, namar ba kim pat ju iohsngew lane iohi kum kata ka jingjia mynno mynno ruh. Ki paidbah kynthei bad shynrang baroh ki la ia mih bad ka mareh ruh shaid shaid ban leit ia jngoh ia ka umsaw kaba la kit ia u maw uba don hapdeng ka Wah Pamsohmen.

126. Ynda ki la poi hajan ki la iohi shisha da la ki khmat ba uta u maw u la poi kumba 100 phut tam ne duna na ka jaka ba u ju don. Ki paidbah ki la ia lyngngoh jlang ia kane ka jingjia. Mynno mynno ruh kim ju iohsngew ba ka umsaw kan lah kit ia une u maw.

127. Ynda mynmiet haba ka um ka la kham duna, uta u maw u la leit poi hajuh hi ha ka jaka kaba u la ju don mynno mynno.

128. Ha kawei ka miet ka Satisar-pubon-blei kaba shong ha 'Lawbah Sohra ka la wan kren lyngba u Riewhok Debindranath Khongsit ha Ïng Mane Blei ki Khasi ha Laitryngew. Ka la ong ba uto u maw ha Pamsohmen u long ka jaka ba shongkai u Shindro Singh Raja u para jong u Mindralal Maharaja (u Lawsuidnoh) uba long u Ryngkew blei na ki Hynñiew Ryngkew blei halor snieh ka Mei Syiem Ramew. Ka la ong ba phin shem ba uto u maw un wan poi biang ha kajuh ka jaka lada phin leit rah sha jngai ruh.

129. Namarkata ki khun Khasi khun Khara ki sa ong bad ki iai ong ba ym don mano mano uba lah ban tip bad sngewthuh ia kiei kiei ki jingleh U Pa Blei Kynrad jong ngi. Ngi dei tang ki nongshah thaw bad ngi dei tang ban shu nguh shu dem ha ki pohjat U Pa Blei Kynrad mynmiet ne mynsngi ban duwai tang ha U Marwei hi Uba long U Nongthaw.

KA DAIN THLEN HA PAMDALOI KA DON SHA SEPNGI NA SOHRA

130. Ki Riewtymmen kiba mynshuwa ki la iathuh ba mynhyndai eh la don u Thlen uba shong hapoh ka krem kaba jylliew hajan ka kshaid Daiñ Thlen. Ki la iathuh ba uta u Thlen u shu kjit rngai ia iwei iwei na pdeng kiba bun ki briew kiba iaid lynti, bad ita i briew i shu jah maia na lynti. Kata ka jingjah briew ka la long kaba maia shibun eh ha ki symbai bynriew. Te ka jingsngewsih bad ka jingiam ki briew ka la long kaba jur shibun eh hapdeng kiba ha ïng ha sem bad ki kur ki kha baroh bad hapdeng ki para ba ia iaid ia ieng para ba ia leit ia wan ryngkat. Ka jingjah briew ka la long kaba maia shibun eh namar la bun sien ka la jia hapdeng kiba ia leit ia wan.

131. Kam dei tang shisien arsien ba la jah briew maia kumta, hynrei ka la long la bunsien. Kumta ka jingiam jingtynñiar bad ka jingpyrta ka jingduwai ha U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh ia ki symbai bynriew ban ai ka bor ai ka lad ban pyniap pynduh ia u Thlen uba la bam la pynjah mynsiem ia ki symbai bynriew. Katba sngewthuh u Thlen u dei u ksuid uba khlaiñ uba don bor ruh.

132. Ka la don ka jingiathuh ba ha kata ka por ki dang kren briew ki sim ki doh ki mrad ki mreng baroh. Te hangta la poi ka jingiabishar ba ka Hok kan jop bad ka pop kan duh. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba u Lawsuidnoh uba dei u Ryngkew blei, u la isynei bad sngewsynei shibun ia ki symbai bynriew

ba u Thlen u la pynduh pyndam shibun eh ia ki mynsiem briew kiba iaid lynti na Pamdoloi.

133. U Lawsuidnoh u la thaw ka jaka ban thang saw ia u nar shalyngka uba heh bad ban pyntian jluk hapoh ka shyntur u Thlen. Hamar ba uta u shalyngka u la saw bha haiñ haiñ, hamar hangta u Lawsuidnoh u la shim ia uta u nar bad u la ong ia u Thlen, 'Ang, Ang, um ka shyntur ban klun ia ka doh.' Hangta keiñ u Lawsuidnoh u thep kynsan kluk ia u shalyngka uba la saw bha haiñ haiñ hapoh ka shyntur u Thlen bad la poi shapoh ka kpoh. Ki la iathuh ruh ki Riewtymmen ba u Thlen u la lympat iap ialade hangta hapoh krem haduh ba u da iapduh syndon.

134. Ki Riewtymmen ki la iathuh ba baroh ki la wan poi ban iapuid ia ot doh ia u Thlen, bad ban ia bam pynlut phoiñ, ki la wallam ki wait shaiñ doh, ki wait tyngkrong, ki prah ki pdung ban buh doh. Haduh mynta ki dak ki sah baroh halor u mawsiang, ki la kylla maw ha khlieh Kshaid Daiñ Thlen Ki ong ba ki dkhar ki la bam lut phoiñ ki Khasi ruh ki la bam phoiñ tang ba don kawei ka tymmen, hana ba ka buh tyngkai shi dkhot ka doh thlen ban leit ai ia la u khun ban bam, namar ba um ioh ban wan sha kata ka jingiabam paidbah ia ka doh Thlen.

135. Ki Riewtymmen de ki la iathuh ba u Thlen um bam ia u Dkhar namar ba u la bam lut phoiñ ia u, ki da iathuh ruh de, hana, na kata ka doh kaba sah shi dkhot, ka la kylla thlen biang, bad naduh nangta u thlen u sa

roi biang bad u leit shong ha kito ki ïng kiba kwah ban ioh spah da kaba ri thlen, ia kita kiba ri thlen ki briew ki khot "Nongshohnoh" ha ka ktien Khasi.

136. Ki Khasi ki pnar ki da tieng iap tieng im ban leit shano shano marwei, namar ba ki khaweit ia u Nongshohnoh. Ki Nongshohnoh thlen ki ioh ka bor kaba phylla. Lada dum iong ngit ka miet katno katno ruh, u nongshohnoh u imat biang biang ban mareh ruh uba stet shibun eh. Haba ki paidbah ki la khang dong baroh sawdong ban kem ia u nongshohnoh, hynrei kim lap satia, ka maia ka bor thlen kaba phylla eh.

137. Ki don kiba iathuh ba lada don uno uno uba la dih ia ka 'iad-tang-snem ki nongrithlen, u la bakla noh haduh ka dur ruh, um tip shuh bad um ithuh shuh ba dei la ki kur ki jait la jong, lane la ki kha ki man kiba ha ïng ruh, un kynrup un pyniap hana ba ki i ia ki ba ki long kum ki sim lane ki thap balieh. Ka bor jong u thlen kaba maia bad ym don ba tip. Ka ktien te ki ong "u thlen" "u thlen," hynrei ym don ba iohi da la ki khmat ba u long uba kumno. Namarkata ka jingmaham ka long ban nym iaid ban nym leit marwei shano shano, ba khaweit ia u nongshohnoh, wat ia uba duk ryntoi ruh uba ei ei ruh um don ha ka met, kin pyniap ki nongshohnoh tang ban ioh ia ka snam briew.

138. Nalor nangta pat sa ka tieng ot shñiuh lane khap sai jaiñ ki nongri thlen, kane kawei ka jingtieng kaba khraw eh ha ki Khasi ki

pnar. Lada ki nongrithlen kin ioh ot shñiuh lane ot sai jaiñ, ki nongrithlen kin leit rah bad ai ha u thlen. Bunsien ki briew kiba shah ot shñiuh lane shah ot sai jaiñ, ki da pang shitom shibun eh bad ki koit bha pat tang da kaba phah law ha kiba nang ki nongkñia. Lada kim koit, ki iap duh, lada dei ka jingpang na ka shah ot shñiuh lane shah ot sai jaiñ.

139. Katba la iohsngew na ki jingiathuh ki Riewtymmen ba kito ki ïng kiba ki ong "nongrithlen" ki la iapduh khyrdep ïng syndon. Ka ktien ha Ri Khasi ka ong. Ba kumba phi leh ia ka kam pap bad phi kdup ia ka pap bad ka kam sniew, kata hi ka jingleh pap kan bam duh bam kylla ia kito ki nongleh pap. Namarkata ka ktien ha Ri Khasi ka ong bad ka iai ong ruh, ba tang ka Hok kaba kor tam eh bad ba dei ban ieit bad kynthup tang ia ka Hok ha la ka kut shadem ha kane ka jingim.

KA MASI BAD KA TYNGAB

140. Ki Riewtymmen jong ngi ki la iathuh haba ka Hok ka dang synshar, ka masi ka don bniat shapoh bad sha jrong. Ka tyngab ruh kaba lieh. Haba ka kam pap, ka jingbishni, ka jingpihuiñ ki la roi ha ka pyrthei hapdeng ki symbai bynriew halor snieh I Mei Ramew, te U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh Um wan shuh ban hikai ei-ei ia u symbai bynriew lyngba u Riewhok sohpet bneng. Haba ka la jia kumta, u symbai bynriew u la sah ha ka dum ka lyngngoh, namar ba um ioh ei ei shuh na ka jinghikai U Pa Blei Kynrad.

141. La u symbai bynriew um ioh shuh ka jinghikai na U Pa Blei Trai Kynrad, bad ba u la long haduh katta ka jingsniew, U Pa Blei Trai Kynrad U shu don hi ka jingsngewieit ia la ki nongshah thaw (symbai bynriew).

142. U Pa Blei Trai Kynrad U la phah ia ka masi bad ka tyngab ba kin wan ai khubor sha ki symbai bynriew ba kin shet ja tang tang shi symboh u khaw, ka ja kan shu dap hi shi khiew shi khiew. U da hukum ruh ba kin wan iathuh pat ynda ki la wan phai.

143. Kat ka Hukum U Pa Blei Kynrad ka masi bad ka tyngab ki la ia wan bad ia iaid ryngkat ryngkat ban wan ai khubor sha ki symbai bynriew. Ha ban sa pei harud shnong, ka tyngab ka la ong ha ka masi, 'to nang wan ma phi nadien nadien, ngan nang leit noh ma nga sha shuwa, ban pyrta ia ka shnong ka thaw ba u

symbai bynriew baroh un ialum Durbar ban iohsngew ia ki khubor ba ngin iathuh ha ki ia kiei kiei ba U Pa Blei U la phah'. Te ka masi ka la kohnguh, namar ba ka la sngew dei ia ka jingong ka tyngab. Hynrei ka tyngab ka la pyrkhat halade hi marwei marwei ba u symbai bynriew te un bam kdang ia ka ja kat ka Hukum U Pa Blei Kynrad, hynrei tang ma nga seh ngan sa shu iap thngan ei noh, namar ba ym tam ei ei shuh ba la bam lut u symbai bynriew, ka tyngab kam ju nang ban kren hok, ka nang tang ban lorni bad ban kren lamler.

144. Ka tyngab haba ka la leit her sha shuwa shuwa ban leit phah lum ka Durbar ban ioh ai khubor sha ki symbai bynriew, hynrei ka la her baroh baroh sawdong bad ka la pyrta shnong ba U Pa Blei Trai Kynrad U la phah khubor ba phin iashet ja shiser arser u khaw te ka ja kan shu dap shi khiew.

145. Ban da wan pyrta shnong tang da ka jinghok, jingshisha kat ka Hukum U Pa Blei Kynrad ba tang shi symboh u khaw ban thep ha u khiew ja kan dap ka ja shi khiew shi khiew, katno ka jingsuk bad ka jinghun u symbai bynriew kan don, hynrei ha ka pap, ha ka thok bad ka lamler, hangta keiñ ki jynjar laiphew jait ki wan lynsher halor jong ngi ki symbai bynriew halor snich I Mei Ramew.

146. Ka tyngab ka la wan lap pat ia ka masi harud shnong, namar ba ka masi ka iaid suki suki, kam lah iaid stet, te ka tyngab ka la ong ha ka masi. to ii noh phi, ngin ia leit noh, namar ba nga la lah pyrta ma nga baroh baroh

sawdong ka shnong, kumba la hukum hi U Pa Blei Kynrad. Kiei kiei baroh ki la biang te ban lei phin da leit pat ma phi, kata ka masi ruh ka la kohnguh ia ka jingong ka tyngab. Kumta ki la wan ryngkat ryngkat baroh baroh arngut haduh ban da poi ha khmat U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw. Kita baroh ar ki la ieng ha khmat U Pa Blei Trai Kynrad.

147. U Pa Blei Trai Kynrad U la kylli ba phi la ia wan ? Ki la jubab, Haoid, ngi la ia wan.

148. Ka tyngab ka la jubab ba ka la pyrta shnong ba U Pa Blei U la hukum ia u symbai bynriew baroh ba u dei ban thep shiser arser u khaw ha u khiew shet ja, bad ka ja kan dap shi khiew shi khiew.

149. Tang mar kumta U Pa Blei U la tap da u khiew Ranei ia ka tyngab bad naduh kata ka tyngab ka sa kylla iong baroh shi rynñieng.

150. Ka masi ka la jubab ba ka la wan phai noh, namar ba ka tyngab ka ong ba ka la lah pyrta shnong baroh baroh sawdong ka shnong kumba la hukum U Pa Blei Trai Kynrad bad ki symbai bynriew baroh ki la iohsngew. Hamar hangta U Pa Blei U la jynrat ia ki bniat jong ka masi kiba shaneng, bad naduh kata ka masi ka don bniat tang shapoh bad kam don bniat shaneng.

151. Kino kino ki dak kiba U Pa Blei Trai Kynrad U la leh ki neh ki sah junom junom, kim ju lah kylla.

KA LAPUBON

152. Ka ktien ha Ri Khasi ka la don ba ka don ka dieng "Lapubon" kaba phylla shibun eh, ba kane ka "Lapubon" ka lah ban pynim pat ia kiba la iap, kata ka mut ba kito kiba ym pat dei ban dkut ka rta ne sai hukum, bad kiba dang dei ban sah hangne halor snieh I Mei Ramew, kum ia kita ka "Lapubon" ka lah ban pynim biang, ka ktien te ka la don naduh kiba mynhyndai haduh mynta ruh, ba ka jingiathuh jingialap hapdeng ki samla ki tymmen ka la don. Hynrei ym pat ju don kiba la lap ne la shem ia kata ka "Lapubon" hangno hangno ruh. Don kiba ong ba ki bseiñ ki ap baroh sawdong ia ka "Lapubon." Ki ong ba lada ka sla ka hap na kata ka dieng ki bseiñ kin kynrup bad kin nguid ia ka sla. Ki ong ba ki sla ne ki tnat kin hap ne kin mih shabar, ki bseiñ kim shah ba kin mih shabar.

U RAMHAH UBA KHLAIN SHIBUN EH

153. Katba la iohsngew na ki jingiathuh ki Riewtymmen ba u Ramhah u la long u briew uba khlaiñ shibun eh, u lah ban rah ban kit ia kiba khia kiba heh.

154. Ki iathuh ki Riewtymmen ba u Ramhah u tih da ka pung ban dih um. Ha ka por shuwa ba un leit thohdieng u la pyndap lypa da ka um ia ka pung. Ka daw ka long ba ynda u la syep bad u la sliang um haba u la wan thohdieng ba u wan kiew na sha Ri War, u shu dem pyllup ban dih um na ka pung, u shu kjit sit shi sit ia ka um na ka pung. Ki sa khot ka pung u Ramhah namar ba u thaw pung ban dih um.

155. Ka pung u Ramhah ki ong ka don hamar ban hiar sha Ïar ne sha Laitiam na Sait Sohpen. Ka jingkhlaiñ u Ramhah ha Ri Khasi ka long kaba phylla shibun eh. Kham ñiar ki briew ban iohsngew ki ban ia syriem ka jingkhlaiñ kat u Ramhah.

156. Namar ba u long uba khlaiñ. kumta u shait shibun eh ban bam bad uba khlaiñ shibun eh ha ka iaid ka ryngkang. Ha kano kano ka jaka ba poi u Ramhah, ki briew ha kata ka jaka ki tieng ban pynthut ia u Ramhah, kim nud ban pynthut tang khyndiat ia u Ramhah.

157. Ki jingthaw ki jong U Pa Blei Trai Kynrad ki long kiba phylla bad kiba khyllah man la ki por. Mano ban ngeit ban don kum kita ki

briew kiba khlaiñ bad ba radbah ha Ri Khasi, haba mynta pat ki dap da kiba taiñ bad met rit suda, lada dei ki rangbah ne dei ki kynthei.

158. Mynhyndai ha ka por ba dang pahuh ka bam ka dih bad ba dang pahuh ha ka kup ka sem, kin don katno katno ki Ramhah ruh ka shu dap hi ka bam ka dih bad ka kup ka sem. Kiei kiei baroh ki long tang ki jingleh ki jong U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh.

159. Ma ngi ki symbai bynriew ngi dei tang ban shu hun bad sngew kmen ia kiei kiei ki jingleh ki jong U Pa Blei Trai Kynrad. Lada ka wan poi kaba kum kano kano ruh, ka dei baroh tang ka jingleh ka jong U Marwei hi.

U MANIK RAITONG

160. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba u Raitong u long u khun marwei, bad ynda la iap noh ka Kmie u Kpa, u la shong marwei ha la ïng, um dei uba duk eh, hynrei uba dap ka bam ka dih bad ka kup ka sem. Ka shnong u Raitong ka dei ha Ri Bhoi, haduh mynta ki khot "Lum Raitong" ia ka jaka ba thang ia u Raitong.

161. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba u la khot ialade u Manik Raitong naduh ba la iap noh ka Kmie u Kpa, u la ong ruh ba la ki lok ki jor baroh ban khot kyrteng ia u da u Manik Raitong, namar ba u bym don Kmie don Kpa bad u bym don hynmen don para, uba im tang da kaba rep bad u la long uba dap ha kiei kiei baroh.

162. Haba u la wan na sha lyngkha ha ka por janmiet na la ka rep ka riang, u la shet la ka bam ka dih bad u leit tong la ka um dih um bam ban sait ban khlieng ban bam ban dih, u leh kumne man ka sngi bad u sumar ialade ban biang baroh kiei kiei ha ka bam ka dih, um ju leit kai shano shano ruh, u im sngi bad minot tang la ki kam la jong.

163. Ynda u la lah bam lah dih, ynda u la lah sum kjat bta khmat. u law baroh ki jaiñ jakhlia kiba u phong ba u leit lyngkha bad u kup u phong ialade tang da ki jaiñ khor, kiba rem dor, bad u khang noh baroh sawdong ia ki jingkhang; U shong marwei hapoh ïng. U Raitong u long uba bha briew itynnad ynda u

la riam bha ha ka por ba u put Sharati mynmiet. U Raitong u shim la ka Sharati bad u put man la ka miet ha ka por ba ki la thiah baroh ki briew. U iaid baroh baroh sawdong la ka nengpei bad la ka put Sharati. Ka jingriew ka Sharati jong u ynda mynmiet ka long kaba sngewsynei bad ba sngewtynnad eh. Ki rukom put Sharati u Raitong ki don khadar skit, bad kita ki khadar skit ki long kiba eh shibun ia ki nongput sharati kiba mynta ba kin lap bha katba la iohsngew na ki Riewtymmen, ba ki khadar skit kiba put u Raitong ki long kiba sngewtynnad eh bad ki nongsngap kin sngewsynei bad jaw ummat la ka jinglong briew.

164. Ka Mahadei ka tnga jong u Syiem uba synshar ha kata ka jaka, ka la iohsngew ha kawei ka miet ia ka jingriew ka Sharati bad ia ka jingsawa jong ka sur Sharati. Kata ka jingiohsngew ka la kyntu ia ka mynsiem jong ka Mahadei ban leit sngap bha kham najan na sha ka phang ba wan mih ka jingsawa bariew ka put Sharati. U Syiem um don ha shnong, kumta ka ioh iaid mon mynmiet, ynda ka iaid mian mian ka shem ba ka jingput Sharati ka long ha ïng jong u Raitong. Ha kiwei ki miet ruh ka leit ban sngap ia ki jingput Sharati u Manik Raitong, namar ba ka sngewtynnad eh halade ia ki sur Sharati.

165. Ka Mahadei ka la kwah eh ban ioh rung hapoh ïng ban iohsngew bha ia ka jingput Sharati u Raitong, hynrei kam ioh lad ban leit rung namar ba u Raitong u la khang bha baroh sawdong ia ka ïng. Te ka la leit noh ynda haba kam ioh lad ban rung hapoh ïng.

166. Ka Mahadei ha kawei ka sngi ka la iaid swait shajan ïng u Manik Raitong ha ka por janmiet ba u la wan lyngkha, ha ka por ba u leit sha wah tong um bad ba u shu khyrdep ia ka ïng, ha kata ka por ka Mahadei ka la leit rung sor hapoh ïng bad ka da rieh bha khop ialade ha ka jaka ba um lah iohi.

167. U Manik Raitong u la wan tong um, u shet ja shet jyntah kumba u ju leh bad u bam u dih kumba u ju leh hi barobor, ynda u la lah ka bam ka dih, u shim sa ka um u sait kti sait kjat, u law baroh ki jaiñ jakhlia kiba u phong haba leit lyngkha bad u kup u phong tang da ki jaiñ khor suda kiba rem dor, bad u la kylla bha briew ha ka rıam ka beit nalor ba ka dur jong u hi ruh uba bha briew. U la khang bha baroh sawdong ia ka ïng bad u la shim la ka Sharati ban put.

168. U Manik Raitong u la ieng la ka put Sharati bad la ka iaid baroh baroh sawdong ia ka nengpei. Kata ka Mahadei kam nang leh ei ei shuh nalor ba ka sngewbha eh ia ki sur jingput Sharati ki jong u Raitong bad ka jingbha briew jong u, kata ka Mahadei kam nang shuh ban leit noh sha la ïng, ynda u la dep baroh ki jingput jong u, kumta ka Mahadei ka mih na kyndong ka kem ia u Raitong bad ka da ong ba me dei ban shim ia nga kum ka tnga. U Raitong u la nguh la dem ia ka Mahadei ban nym kren kum kine ki ktien bad u da ong waw Mahadei Kynrad! Map seh Mahadei! phi la pyniap ia nga, hynrei kam pyllait satia bad ka leh bor thrait thrait ia u bapli u Raitong. La u pan map katno katno ruh u da ong map seh Mahadei! map seh Mahadei! waw nga la iap,

kam sngap ka leh bor thrait thrait, te u bapli u samla briew, um lah ban iada ha kaba leh bor ka Mahadei kaba donnam donburom ha la ka muluk u Syiem uba dei u tnga jong ka. Te u bapli u Raitong u la long u tnga jong ka.

169. Ka Mahadei ka da ong ia u Raitong, haba men iap mame, nga ruh ngan iap, ngan nym pyllait ia me lada me ong ei ei ruh. Ai ba kan long katba ka long, nga kwah tang ba men long u tnga jong nga. Shisha de, naduh kata ka por kata ka Mahadei ka la punkhun bad ka la kha da u khun shynrang.

170. Ka Mahadei ka la ioh ban leh kumne, tang namar ba u Syiem um don ha shnong bad ba u leit jingleit sha jngai, u la jah bun bnai. U Syiem bad ka Mahadei ki la ia shong ryngkat la bun snem, hynrei kim ia ioh khun satia. Ynda u la wan phai na sha kaba u leit jingleit, u shem ba ka tnga jong u ka la ioh da u khun shynrang.

171. Ka la long ka jinglyngngoh kaba khiaw eh ha ki khun ki hajar, haba ka Mahadei ka la ioh khun. Ka Hima baroh kawei kaba dei hapoh ka jingsynshar jong uta u Syiem ka la lyngngoh jlang.

172. U Syiem bad la ki baheh bakhraw baroh ki la lum ka Durbar ban shem sabut ba uei u dei u Kpa jong une u khunlung haba u Syiem bad ka Mahadei ki bym ju ioh khun la bun snem ba ki ia shong ryngkat, te ki la ia rai ba uwei pa uwei u rangbah briew u dei ban wan ai kait ia une u khunlung ha ka Durbar ban iohi lang baroh. Lada une u khunlung u shim ia kata ka

kait na uta u rangbah, kata ngin ong ba dei uta u Kpa jong une u khunlung. Katba don u kynja rangbah briew baroh kawei ka Hima u dei ban wan Durbar ban ai kait ia u khunlung.

173. Kaba sngewlyngngoh shibun eh haba uta u khunlung um treh ban shim ia ka kait ba ai mano mano ruh, ynda slem da slem ki ia wad ba dang don sa mano u bym pat wan sha ka Durbar. Hangta don kiba ong ba sah sa u Raitong u bym don hangne, uba leit lyngkha. Te kumta kumta u Syiem bad ka Durbar ki la phah shaw ia u na lyngkha. U Raitong ruh u la wan bad kita ki nongwankhot. Te u Syiem bad kiba heh bakhraw ki la ong ba un ai kait ia une u khunlung bad lada une u khunlung u shim ia ka kait ba ai mame, te kata une u khunlung u dei u khun jong me. U Raitong u la ai ia kata ka kait ha u khunlung bad uta u khunlung ruh u la shim ia ka kait ba ai u Raitong. U Syiem bad ka Durbar pyllun baroh kawei ki la rai ba une u khunlung dei u khun jong u Raitong.

174 Ka Durbar ka la long ban bishar ia u Raitong na ka bynta kane ka kam runar jong u, te u Syiem bad ki baheh bakhraw hapdeng ka Durbar bah ki la rai ba dei kum ia une u runar ban shu thang im ia u Raitong hapoh ding.

175. U Raitong ruh um shym ong ei ei ban pynkheiñ ne ban pyrshah ia kaei ba ki la rai ha ka Durbar ki paidbah. Tang kane kawei u kyrpad ba un shu ryngkoh hi dalade hapoh ding, bad ba un put la ka Sharati haduh ban da kut syndon ki khadar Skit. U da riam da beit bha

ialade kumba u la ju leh ha ka por ba u put Sharati mynmiet hapoh ïng.

176. Te u Syiem bad kiba heh bakhraw ki la hukum ia ki khun ki hajar baroh ban wan buh dieng iap hangta ha ka jaka ban thang im ia u Raitong. Ki dei ban da lum bun phew kit na ka bynta ban thang im ia u Raitong.

177. U paidbah babun u la ialum hangta halor lum ban iohi ia u Raitong ban ryngkoh im da lade hi hapoh ding. Kumta u Raitong u la mih na la ïng bad la ka iaid mian pa mian haduh ban da poi ha jingthang halor lum bad la ka put Sharati baroh khadar Skit, u da iaid ruh baroh sawdong ia kata ka jingthang. U paidbah um nang ban leh ei ei tang ban shu peit ki khmat ynda u la put baroh ki khadar Skit ha ka put Sharati, u la thung da khongpong ia ka Sharati bad u la ryngkoh ialade hapoh ding hamar ba ka ding ka la meh la klang bha. Te ia kata ka jaka ki khot "Lum Raitong" bad kata ka kyrteng ka neh haduh mynta.

178. Ka Mahadei ka tnga u Syiem ka la kyrpad ia u Syiem ba un shah ia ka ban leit noh kwai tympew ha ka jingthang u Raitong kumba kiwei kiwei baroh ki ia leit noh kwai, te u Syiem u la shah ia ka ban leit bad u la nang thum ia u khunlung. Ka Mahadei ka la riam la beit ialade bad la u kwai u tympew de ha ka kti, kumta ka la leit noh kwai ha jingthang bad ka la ryngkoh ialade hangta hapoh ding ban iap ryngkat bad u Raitong kumba ka la kular hi da lade, ka tapmoh khlieh ka Mahadei ka la her bak sha suiñ bad ka la leit tap ia ka khlieh u Syiem ha ïng ba u nang

shong bad uta u khunlung. U Raitong bad ka Mahadei ki ing lang baroh ar ngut ha ban da kylla dpei phom

179. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba don ka tynrai shken ha Lum Raitong kaba mih ki sla da khongpong haduh mynta. Hawei hawei ym ju don shken ka ban mih sla da khongpong kumba long ha Lum Raitong.

180. Ka put Sharati ha Ri Khasi ka long tang haba thang ia kiba la iap tymmen kiba la iap biang rta lada dei ki shynrang ne dei ki kynthei, kim ju put Sharati ia kiba iap khynraw ne iap samla. Kiba kham don kamai ki khun ki ksiew ki thang bha la ki Kmie ki Kpa, ki da put Sharati de, bad la ka siat suloi ruh ha ka iap tymmen. Ki nongput Sharati ki ong ba ki bud ia ki sur ba put u Raitong. Naduh ka por u Raitong ka put Sharati ka roi ka ïar ha Ri Khasi. Ha ka por ba palat shiteng synñia, ka jingriew ka put Sharati da sngew synei jaw ummat bad ki nongiam briew kim lah kan khlem da iam haba la kyntu ka sur Sharati ban iam na ka bynta la i mei i pa kiba pun ba kha ialade ia la i meirad parad ruh kumjuh hi.

181. Don ki rangbah kiba khraw kamai ki ju kynshew lypa ba ynda ki iap, ki para ki pyrsa lane ki khun ki ksiew kin ioh ban thang bha ia ki bad ka put Sharati de lada ki lah ban leh. Ki don ruh kiba kham khraw kamai kiba da phah bet paisa haba leit thang ia ka met iap, ki don de kiba kham khraw kamai, ki da thaw krong da u kulai **Ruh**, ia kata ka krong ruh, ki

da sop da ki jaiñ bha ki pyndeng pynkieng ruh da ki mar ksiar mar rupa.

U Khasi Hyndai u ong ba ki Khasi ki ithuh tang na ka jaiñ ba sop ia ka krong ba bah thang ba dei u rangbah ne ba dei ka kynthei kaba iap.

(a) Ka krong ba sop ia u rangbah ba da tawah baroh arliang kum u kynjri tabah ba deng haba shad.

(b) Ka krong ba sop ia ka kynthei ba shu panpoh laiteng kumba shu panpoh haba shad.

182. Ha kaba dang tad ka bam ka dih bad ba dang pahuh ha ka jingkhaii ka jingpateng, ki briew ki dang lah ban leh ia kine ki kam pyndonburom ia la kiba iap ha ïng baroh Hynrei ynda mynta ba la tan la hiran ha ka kamai ka kajih, ha ka rep ka riang, ban bam tang ialade ruh ym don lad ban ioh kamai. Kiei kiei baroh ki long tang ha ka pyniaid U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh.

U SUNA KARI JAIT SYIEMLIEH

183. Ki Riewtymmen ki la iathuh ba u Suna Kari jait Syiemlieh, uba shong ha Pamdoloi, ha ka por mynhyndai haba ka Iew Rangjyrteh ka dang heh bha. Ka shlem ka pyrsut nar ruh ka dang heh bha hyndai ha Rangjyrteh. Ka jing khaii nar na Rangjyrteh ka hiar ha Mawmluh bad na Mawmluh ka leit sha hat thor, nangta sha Kusbalit (Chatak). Mynhyndai ka jingkhaii nar ka iaid bha na Ri Khasi sha Ri Dkhar. U Biskurom u Ryngkew blei u la hikai ia ka thaw nar ha Ri Khasi naduh ba la don jait bynriew ha Ri Khasi, u Biskurom u long uwei na ki Hynñiew Ryngkew blei ha Ri Khasi.

184. U Suna Kari jait Syiemlieh u la ioh ka bor ka sap ka jingtip na ki Pubon blei kiba shong sha ki riat Rangjyrteh bad u la nang shibun ban pynkoit ia kiba la pang khrew ki para shnong, u la ioh ruh ka jingnang ban nym kit shuh da ka khlieh

185. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba i syngken kha u Suna Kari i la iawer ia u Suna Kari ban wan iarap kit dieng lum ha ka por pyrem ba ki la rkhiang bha ki dieng ha lum kiba i la thoh myntlang.

186. U Suna Kari u la iathuh ia i Pubon blei iba la ai Sap ha u, ba un leit iarap kit dienglum ia la i Syngken Kha na sha khlaw. Ita i Pubonblei i laong de balei ba phin da kit da ka khlieh-Shu sympat da u phlang ruh ka dieng kan shu her hi sha suiñ. Mar kumta de u Sunakari u pan ia kata ka buit na ita i Pubon blei ban shu sympat

ia ka dieng da u phlang kan shu leit buh beit ha ka jaka. Kumta de i Pubon blei i la aï ia u phlang ha ka kti u Suna Kari I da ong de, phi tang shu sympat da une u phlang, ki dieng baroh kin her sha suiñ bad kin leit buh ha ka jaka ba phi kwah.

187. U Suna Kari u la leit ong ia la i syngken kha ban nang teh skhem bha ia ki dieng shikit shikit, te un sa wan ha ka sngi ba phi la dep teh.

188. I syngken kha i la pyntip ba i la teh skhem baroh ia ki dieng ha khlaw bad i la ong to wan iarap noh.

189. U Suna Kari u la leit sha la i syngken kha ban leit iarap kit dieng lum, u la leit tang ka met khlem rah star. Te i syngken kha i la ong, phin leh kumno phin leit sha khlaw tang u star ruh phim don. U Suna Kari u la ong, Ko Kha! Ko Kha! to pynkhuid bha la ka kper ka phyllaw ho! ban poi baroh ki dieng lum ha ïng. Kumta de u Suna Kari u la leit sha khlaw bad u phlang u kham ha ka kti. U tang poi ha khlaw u sympat da u phlang ia kita ki dieng katba la teh ha khlaw, u ong khie leit baroh sha ïng i kha bad da buh bha khop khop ha kper ha phyllaw. Kumta de kita ki dieng baroh ki shu her sha suiñ bad ki leit poi biang biang ha ka jaka ba u la phah.

190. Ki Riewtymmen ki la iathuh ba u Suna Kari ha Pamdoloi haba u shem ba ym don diengiap ha ïng ban thang, u shu pyrta u shu khot ia u Spit u Spar u jyrmi kiba don ha phyllaw ba kin wallam diengiap kloi namar ban thang

ruh ym don dieng shuh ha ïng. U tang shu kren kumta katba don ki jingteh ha phyllaw ki ia mareh khram khram sha khlaw bad tang shi-phang, ka kper ka phyllaw baroh la shlei da ka diengiap. Ki la iathuh ruh ki Riewtymmen ba u Suna Kari u la ngam lyngba ia ki krem kiba hapoh khyndew bad u mih lyngba na kawei ka krem sha kawei ka krem.

191. Lada ka long kumno kumno ruh, ki Khasi ki shu ong ba u briew uba la iapan hi la ka hukum na U Pa Blei U Trai Kynrad U Nongthaw ban long kumta, te u la long ruh, um lah ban leh palat ban leh tam nalor ka bor kaba u la ioh la ka sam bynta buh bynta na U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw.

KA 'TIEW-LA-LYNGNGI PEP SHAD

192. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba ha ka por ba baroh ki dang kren briew ki mrad ki mreng ki sim ki doh ki ñiut ki ñier ki maw ki dieng ki syntiew ki skud, ka shad ka kmen ka la don bad ka put ka tem ruh ka la don. U nongpyrta u nongkyntu napdeng ki mrad dei u ñiangkhied uba don ka shakuriaw ba baroh ki dei ban ia khreh ka shad ka kmen ban ai ka nguh ka dem ha kjat U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw, U Nongbuh.

Nongput Tangmuri ka Shakyllia,
Nongtem Nakra u Shapatun,
Nongtem Padiah u Risang.

kat kum ka jingpyrta bad jingkyntu u Ñiangkhied, ki la mih baroh ki nongput nongtem ha Lympung shad. Ki nongshad bad ki nongkhmih kai shad ruh ki la wan poi baroh ha Lympung.

193. Ka dkhoh ka la shad sngewbha katba mon hapoh kata ka Lympung. Te u dkhan pat marwei marwei namar ba u itynnad ba shad ka dkhoh, u la rkhie iap ang hangta ha Lympung shad haduh ban da dam ki khmat, haduh myntu ruh ki khmat u dkhan ki shu khaprip ngaiñ ngaiñ, um lah ban peit ki khmat. Ka dkhoh pat la ka shad sngewbha marwei marwei kam sangeh bad ka da ong ruh, la nga shad kumno kumno te salei katba nga mon, ma nga kaba la don pura la ka riam ka beit, ngam shym leit ia pan riam shad nano nano ruh.

194. Ka 'Tiew-la-lyng-ngi 'namar ba dei kaba kham bha briew bad ka riam jong ka ruh ha ban da biang bha, kam kloi ban wan ha ka por ba biang. Hamar ba la dep baroh ka riam ka beit jong ka "Tiew-la-lyng-ngi bad hamar ba ka la wan poi ha madan Lympung shad, hamar hangta ka put ka tem ka Tangmuri ka la wai noh, te ka 'Tiew-la-lyng-ngi ka la shu ieng tyngheng bad la ka riam pura kynshreng khlem ioh shad Naduh nangta ka la shu sah ka ktien ha Ri Khasi ka "Tiew-la-lyng-ngi pep shad. Ki da sin ia kino kino ki briew kiba wan dir eh ha ka Lympung shad, ki ong kum ka 'Tiew-la-lyng-ngi pep shad.

195. Ynda la wai ka shad ka kmen ka jong ki sim ki doh ki syntiew ki skud, te kan long sa ka ia mastieh u **Pyrthat** bad u **Jumai.**

196. Haba ki la sdang ban ia mastieh u **Pyrthat** bad u **Jumai**, u Pyrthat um don wait satia, te u la shim ia ka wait na u Kui ban ia mastieh, ki la ia mastieh bad hamar ban sa ia ai wait, kumno re kumno, ka wait u Pyrthat ka la kum leit khynrai ia ki shympriah kti u Jumai. Te u pyrthat namar ba u la khaweit eh ia u Jumai, u rynsied kynsan thiaw sha jrong sha suiñ bneng ryngkat bad ka wait u Kui.

197. U Jumai um ioh lad ban leh da kumno kumno, u shu ngam shapoh Ramew thlip, bad u shu khynñiuh ñiak shi ñiak ha ban da twa ka lum ka wah, baroh kiba ia don hangta, ki ia ong ia u Jumai ban keiñ noh, ban nym khynñiuh shuh ba la jot ka ïng ka sem ki shnong ki thaw baroh.

198. U Pyrthat naduh kata u la sah noh sha jrong bad u ba pli u Kui pat u shu duh ei noh la ka wait ba la rah noh u Pyrthat shalor suiñ. U Kui bapli um don lad shuh ban leh da kumno kumno ruh ban ioh pat la ka wait na u Pyrthat, te u Kui u la kut jingmut ban shu leit eit tang ha ka juh hi ka jaka bad ynda haba ka la jrong ka eit, te un ieng halor ka eit ban kynjoh ban shim noh la ka wait na u Pyrthat. Kane ka ktien ka la neh haduh mynta ba u Kui um ju leit eit hawei hawei lait na kata ka jaka kaba u la leit eit mynshuwa.

199. Hamar ba ka eit u Kui ka la jrong bha, te u Pyrthat u la pynslap jur bad ka eit u Kui ka la jhieh bad ka la twa noh, te u bapli u Kui um lah ban leh ei ei, u la shu duh ei noh la ka wait ba la shim u Pyrthat. Ym don ba tip ia ka tynrai ka jingshisha. Tang ka ktien te ka la don ha Ri Khasi.

KI SIM KBEIT

200. Ki don ar jait ki Kbeit ha Ri Khasi. Uwei u jait Kbeit uba don ki sner kiba lam iong dei uba Kha ka **Sim Shapuloit**, bad uwei pat u Kbeit uba don ki sner kiba lieh dei u Kbeit uba Kha ka **Sim Khriang**.

201. Kine ki sim ka **Shapuloit** bad ka **Khriang** haba ki pdem ia ki pylleng khun sim, kim pdem satia ia ka pylleng ba dei u Kbeit. Ynda ki la bsa bad pynher ia la ki khun sim, ki sa pdem khadduh ia ka pylleng jong u Kbeit. Ynda ka pylleng kaba don kbeit ka la pait, ka Kmie ka leit wad jingbam ban bsa ia u khun kbeit. Ka Kmie kam ju mud ban ai ia ka jingbam najan. hynrei ka shu pynhap na jrong hapoh ka shyntur jong u, namar ba u kbeit ia ka Kmie ruh un bam um map satia. Kine baroh ki long kum ka maia ha ngi ia ki jingleh ki jong U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw.

202. Ka ktien ha Ri Khasi ka iai dem ong ba ki Kmie ki Kpa ki ju khot ki khun kbeit ia la ki khun la jong. haba ki shem ba ki khun jong ki. ki iaid runar bad ki leh tang ki kam runar, kim sngap satia ia ki ktien sneng bad ki jingsneng babha ki jong ki Kmie ki Kpa.

U SIM TYNGWIENG DIE KMIE

203. Kane ka ktien kaba long kum ka pharshi. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba ha kaba mynhyndai eh une u Sim Tyngwieng u kwah eh ban ioh da ka jaiñspong kaba lieh, te u la pyikhat ban leh da kumno tang ban ioh ka jaiñspong kaba lieh. U la kylli lem ha ki paralok ban leh da kumno tang ban ioh ka jaiñspong kaba lieh. Te ki paralok jong u baroh baroh ki la ong ba lada me leit buh mraw noh la ka Kmie, te men ioh jaiñspong kein me kaba lieh. Te kumta u la thaw lad tang kumno ban ioh ka jaiñspong kaba lieh, te u la leit buh mraw noh la ka Kmie ha kiwei pat Haduh mynta ruh kane ka ktien pharshi ka shu neh ba kito kiba kwah eh ban ioh nam ioh burom, kim kheiñ ei ei ia ka raiñ ka rem, kim leh raiñ ban kren ne ban leh ei ei kaba sang ne pyrshah ia la ka ïng ka sem ka muluk ka jaka ka Hima ka Sima. Tang ban ioh la kaba mut halade, um kheiñ ei ei ruh ia ka kimot ka burom jong ka Ri ne ka jait. Kum ia uta u briew uba leh kum ia kata ka kam ha ka ktien Khasi ki ong "U Sim Tyngwieng die Kmie," kane ka ktien ka neh naduh mynhyndai haduh mynta. Shisha ngi iohi ia u Sim Tyngwieng ba ka khlieh jong u kaba lieh shaid shaid, ka met te ka lam bthuh. Ngi iohi ia u ha ki wah rit. Phin leit sha ki shnong sha nongkyndong, phin shem ia kine ki jingshisha.

U KHUN KA RANGLI HA RI JAINTIA

204. Ki Riewtymmen ki la iathuh ba kiba heh kiba khraw ka Ri Jaintia ki la ia beit ban ia pynpoi shong kha ia ka Syiem Jaintia bad uwei u Khun ka Rangli uba duk eh, hynrei u long u briew uba bha ba ka Akor jong ka jingim jong u. Ka Kmie ka long kaba duk, ki shu iatrei bylla katba ioh tang ban ioh bam, ka la poi ka sngi ban ia pynpoi shong kha ia u khun ka Rangli. Haba kiba heh kiba khraw jong ka Hima ki la ia beit ba uta u khun ka Rangli un leit long kongor ha Ïng Syiem Jaintia, te uta uba pli u khun ka Rangli um lah ban kren ei ei da kumwei pat. Ka Kmie lei lei te kam nang ong ei ei ruh ia ka jingleh jong ki baheh bakhraw haba u khun jong ka ruh u la samla bha. Katba pyniaid U Pa Blei Trai Kynrad kaei kaei baroh kan long.

205. Uta u khun ka Rangli u la leit ha kawei ka madan marwei hi ha ka por mynmiet ban duwai tang ha U Pa Blei Trai Kynrad ban isynei ia u bapli u khun baduk. Ha kata ka madan ki myrsiang ki la wan shibun ki la ia jlaw bad ka nguh ka dem ia uta u khun ka Rangli lai sien bad ki la phet noh. Ynda slem hadien u wan poi u myrsiang uba don ki reng, u la nguh la dem ia u khun ka Rangli bad u patied da ki reng ha u maw bad u khlei da u mawkordor uba thaba tyngshaiñ baroh kata ka madan.

206. Uta u khun ka Rangli u la shim ia uta u mawkordor bad u la nguh la duwai ha U Pa Blei Trai Kynrad ba un leit rah sha Ïng Syiem

tang da uta u mawkordor uba la ai maphi U Pa Blei Trai Kynrad. Nangta u sa leit sha la ïng bad u la buh khop ia uta u mawkordor ba un leit rah sha Ïng Syiem. Uta u khun ka Rangli u la rah sha Ïng Syiem ia uta u mawkordor. Ka jingthaba ka jingtyngshaiñ ka la long mynmiet hapoh Ïng Syiem. Ka la long kumta man ka miet.

207. Ki Riewtymmen ki la ialap ba haba ka jinglong Syiem ha Ri Jaintia ka la duh noh bad ia uta u mawkordor ruh ki la leit bret noh ha ka Wah Kupli.

208. Nga la thoh hangne tang na ka jingioh-sngew na ki Riewtymmen kiba mynshuwa, hynrei ia ka tynrai ka jingshisha ym lah ban shem. Tip ei keiñ, ha kiwei kiwei ki jaka ki don ne em kum kine ki jingjia kiba la don ha ka Ri jong ngi. Ngi te ngi shu nguh ngi shu duwai tang ha U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw U Nongbuh ia ngi ki symbai bynriew. Tang ka Hok kaba tam ha ngi ki symbai bynriew.

KA JINGDUWAI BLEI U KHASI

209. Naduh mynhyndai ba la mih la don ki symbai bynriew halor snieh I Mei Ramew, ma ngi ki Khasi haba ngi duwai ngi kyrpad ha ki pohjat U Pa Blei Trai Kynrad U Nongthaw Uba dap lut baroh sawdong, Uba iohi lut baroh sawdong, ngi phai ka khmat sha Mihngi bad la ki kti baroh arti, ngi dem khrup bad ngi duwai kyrpad ba Un ai ka jingkyrkhu ka jingisynei halor jong ngi ki symbai bynriew. Ym ju dei ban phai khmat sha Sepngi.

(a) Kane ka long naduh kiba mynhyndai ba ki Riewtymmen jong ngi haba ki duwai, ki phai khmat sha Mihngi, haba ki jer kyrteng ia i khunlung iba dang kha ba in koit in shait bha, ki duwai ha ki pohjat U Pa Blei Kynrad U Nongthaw da kaba phai sha Mihngi.

(b) Ma ngi ki Khasi ngi ong ba kaba sang ban thaw dur ne ban mane ia ka maw ka dieng ne ia u para briew ba dang thaw dang buh hi U Pa Blei Trai Kynrad.

(k) Ngi leh bad ngi tip tang ka duwai da ka ktien kaba khuid kaba sngur ha U Pa Blei Trai Kynrad ka long kaba dei kaba biang.

U RAM SINGH SYIEM KA RI JAINTIA

210. Ki la iathuh ki Riewtymmen kiba mynhyndai ba la don kawei ka kynthei ka jait Syiem Jaintia kaba la ioh tang uwei u khun Shynrang, ka ioh bam ioh dih ruh tang da kaba leit bylla ha ïng ki briew. Ka sumar ia la u khun bad ka bah kat sha ba ka leit.

(a) Mynsngi haba ka leit bylla thiew kynbat sha lyngkha, ka pynthiah ia u khunlung ha ka madan ba ka lah ban iohi. Ha kata ka por u bseiñ uba heh u wan ban kah ia ka khmat u khunlung na ka jingthaba ka sngi, uta u khunlung ruh u iohthiah bha lyngngai.

(b) Ka Kmie haba ka la iohi ia u bseiñ ba u ap ia u khunlung, ka la khaweit ba ioh ka pynsniew ei ei ia uta u khunlung, haba ka leit peit hajan, ka shem ba u khunlung u thiah suk, uta u bseiñ ruh u phet sha jngai haba ka la wan ka Kmie. Hangta ka mynsiem ka Kmie ruh ka sngewshngaiñ ba u bseiñ u wan ban synran ia u khunlung.

(k) Haba ka Kmie ka leit la ka bylla, ka buh la u khun ban thiah, ha kata ka por uta u bseiñ u wan ban sharai ia u khunlung.

(d) Ka Kmie ka la sngewshngaiñ ha ka mynsiem ba ka iohi ba u bseiñ u sharai ia u khunlung bad ym don jingsniew ei ei ruh, ka la long hi ruh kumta man ka sngi haduh ba un da iaid kylleng kylleng. Haba ka wan ka Kmie

ban ai jingbam ia u khunlung, uta u bseiñ ruh u phet sha jngai.

(e) Ka kyrteng jong uta u khunlung dei u Ram Singh. Tang na ka bynta ba duk eh ka Kmie, ym lah ban sumar bha ia u khunlung. Ynda u la iaid u la mareh kylleng, uta u bseiñ u wan sharai u wan sumar ia u. Uta u khynnah u la san u la-heh, u long uba bha ba don akor bad uba tipsngi shibun, ki briew baroh ki ieit ki burom ia uta u khynnah.

(g) U Syiem Rangbah ka Ri Jaintia u kwah ban ioh u briew uba dei u jait Syiem Jaintia ban wan shong ha Ïng Syiem ban iarap ia u Syiem ha ki kam ha Ïng Syiem.

(ng) Ki rangbah baroh ki la iaroh ha u Syiem ia uta u khynnah. Kumta u Syiem Rangbah u la phah khot ia uta u khynnah ban wan sah noh ha Ïng Syiem. Te uta u khynnah u la wan sah ban shong ha Ïng Syiem bad u la iarap shibun ia u Syiem.

211. Haba uta u Ram Singh u la rangbah bad haba don kaei kaei ba ka Hima ka shem shitom shem jynjar, te u Syiem Rangbah u la phah da u Ram Singh ban leit pynbeit ia ki jingud ki khun ki hajar, bad u tang shu poi u Ram Singh ha kata ka jaka baroh ki khun ki hajar ki la suk bha kynjai, te u Syiem ruh u la ieit la shaniah shibun ia u Ram Singh.

212. Haba u Syiem Rangbah jong ka Ri Jaintia u la kwah ban don hati kham bun ha ka Hima ban pyniaid kam sharum sha neng, u la phah da

u Ram Singh ban leit riam hati sha khlaw, namar ha Ri Jaintia ka hati ka kynrei. Te kumta u Ram Singh u la khreh ban leit riam hati kat ka hukum u Syiem Rangbah.

213. Ki la iathuh ki Riewtymmen ba u Ram Singh ruh u la thaw bun tylli ki kut ban riam hati, bad haba u la sdang ban beh ia ki hati khlaw ban wan rung hapoh ka kut ba u la khreh, ki hati ki la wan rung hi da ka mon sngewbha ban wan hapoh ka kut.

214. U Ram Singh u la kem baroh ia ki hati kiba la wan rung hapoh ki kut ba u la shna, hynrei u la shem ba ki hati ki kham bun palat ban ia kiba ki donkam, ka la dei ban pyllait noh katto katne ki hati sha khlaw namar ba ki la wan kham bun hapoh ki kut riam hati

215. U Syiem Rangbah jong ka Hima Jaintia u la ieit shibun eh ia u Ram Singh namar ba u shem ba uba lah ban pynbiang baroh ia ki kam. Ka Hima Jaintia ruh ka suk ka bha ka roi shibun ha ka jingsynshar jong u Syiem. Ym don kaei kaei ruh kaba ki khun ki hajar kin khñium kin ud. Ha kata ka por ka Hok ka dang synshar halor jong ngi ki symbai bynriew. Ngi sa ong ba ka Hok ka long kaba kor tam eh ha ngi ki symbai bynriew ha kane ka jingim.

216. Ynda u la tymmen u Syiem Rangbah um lah shuh ban iaid ban ieng sharum shaneng, bad ka jingpang tymmen ka la ban, kumta hadien u sa iap noh. Ynda la dep ka thang ka pynkhuid ia uba iap u Syiem. Te kiba beh kiba

khraw ki la lum ka Durbar ban jied da uba thymmai u Syiem jong ka Hima Jaintia.

217. Ka Syiem kynthei kaba la tymmen ka la leit rung ha ki ing hapoh ka Compound Ing Syiem ban leit khmih ia ki nongtrei kam Syiem baroh. Ka leit rung ha ka kamra ba shong u Ram Singh bad haba ka la rung hangta, ka kamra ka syaid bad ka shoh sam thiah, ka la mih noh nangta bad ka la ong ba na kane ka ing un mih u ban long Syiem.

218. Ka Durbar ha kaba kut ka la rai bad ka la mynjur ba u Ram Singh uba dei u jait Syiem Jaintia bad uba la trei kam ha ka Hima Jaintia un long u Syiem Rangbah jong ka Hima Jaintia. Baroh u paidbah ruh u la ia sngewbha ia ka jingrai ka Durbar. Te u Ram Singh u la long u Syiem Rangbah jong ka Hima Jaintia bad ka jingsynshar jong u ka la long tang ka jingsukjingbha bad jingroi ka Hima Jaintia. Ka Hima Jaintia ka la iár ka la khraw bad ia ka Ri Dkhar ruh ki la khot Jaintia Purgana ha ka Ri Shilot (Sylhet).

